

BİRLİK VAKFI

29 MAYIS 1985

İstanbul Hukukçular Kulübü

ANAYASA TEKLİFİ

BİRLİK VAKFI

İSTANBUL HUKUKÇULAR KULÜBÜ

ANAYASA TEKLİFİ

KÜLÜBÜMÜZÜN UZUN SÜRE ÇALIŞMALARI SONUCUNDA HAZIRLAMIŞ OLDUĞU TEKLİFİMİZ 30 NİSAN 2012 TARİHİNDE TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ UZLAŞMA KOMİSYONU'NA SUNULMUŞ VE KOMİSYONDA MÜZAKERESİ YAPILMIŞTIR

-2012-

BİRLİK VAKFI

İSTANBUL HUKUKÇULAR KULÜBÜ

ANAYASA HAZIRLAMA HEYETİ

İsmail KAHRAMAN

Birlik Vakfı Kurucular Kurulu Başkanı
Kültür Eski Bakanı
Avukat

Mehmet ALACACI

Birlik Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı
Avukat

Resul TOSUN

Birlik Vakfı Kültür Komisyonu Başkanı
22. Dönem Milletvekili
Gazeteci - Yazar

Doç. Dr. Tahsin ERDİNÇ

Birlik Vakfı Üniversite Öğretim Üyeleri
Kulübü Üyesi
Anayasa Hukukçusu

Bozkurt Yaşar ÖZTÜRK

Birlik Vakfı Eğitimciler Kulübü Başkanı
21.Dönem Milletvekili

Yusuf AĞBAYRAM

Birlik Vakfı Hukukçular Kulübü
Başkanı
Avukat

Leyla DEMİR

Birlik Vakfı Hukukçular Kulübü
Yönetim Kurulu Üyesi
Avukat

İsmail Emrah KARAYEL

MTTB Talebe Birliği Federasyonu Genel Başkanı
Avukat

İÇİNDEKİLER

ANAYASA HAZIRLAMA HEYETİ	5
TAKDİM	11
TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI.....	28

BİRİNCİ KISIM

GENEL ESASLAR

Devletin Şekli	
1. MADDE:	28
Cumhuriyetin Niteliği	
2. MADDE:	28
Devletin Bütünlüğü- Resmi Dili- Milli Marşı - Bayrağı	
3. MADDE:	28
Egemenlik	
4. MADDE:	28
Yasama Yetkisi	
5. MADDE:	28
Yürütme Yetkisi ve Görevi	
6. MADDE:	29
Yargı Yetkisi	
7. MADDE:	29
Eşitlik-Ayrımcılık Yapılmaması	
8. MADDE:	29
Anayasanın Bağlayıcılığı	
9. MADDE:	29

İKİNCİ KISIM

TEMEL HAK VE HÜRRİYETLER

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL HÜKÜMLER

Temel Hak ve Hürriyetlerin Niteliği	
10. MADDE:	30
Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlanması ve Kötüye Kullanılmaması	
11. MADDE:	30

İKİNCİ BÖLÜM

KİŞİNİN HAKLARI VE KORUNMASI

Kişinin Dokunulmazlığı Manevi ve Maddi Varlığı	
12. MADDE:	31
Özel Hayatın Korunması ve Gizliği	
13. MADDE:.....	31
Yerleşme ve Seyahat Hürriyeti	
14. MADDE:.....	31
İnanç ve Kanaat Hürriyeti	
15. MADDE:.....	31
İfade, Bilim ve Sanat Hürriyeti	
16. MADDE:.....	32
Basın ve Yayın Hürriyeti	
17. MADDE:.....	32
Düzeltilme ve Cevap Hakkı	
18. MADDE:.....	32
Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı	
19. MADDE:.....	32
Sivil Örgütlenme Hakkı	
20. MADDE:.....	32
Kişî Güvenliği	
21. MADDE:.....	33
Hak Arama Hürriyeti	
22. MADDE:.....	33
Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması	
23. MADDE:.....	33
Suç ve Cezalara Dair Esaslar	
24. MADDE:.....	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL VE EKONOMİK HAKLAR

Ailenin Korunması	
25. MADDE:.....	35

Eğitim ve Öğrenim Hakkı	
26. MADDE:	35
Mülkiyet Hakkı	
27. MADDE:	36
Çalışma ve Sözleşme Hürriyeti	
28. MADDE:	36
Grev Hakkı ve Lokavt	
29. MADDE:	37
Sağlık, Çevre, Konut	
30. MADDE:	37
Yabancı Ülkelerdeki Vatandaşlar	
31. MADDE:	38

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SIYASİ HAKLAR VE ÖDEVLER

Vatandaşlık	
32. MADDE:	39
Seçme Seçilme ve Siyasi Faaliyette Bulunma Hakkı	
33. MADDE:	39
Siyasi Partiler	
34. MADDE:	39
Kamu Yönetimine Katılma ve Hizmetine Girme hakkı	
35. MADDE:	40
Dilekçe Bilgi Edinme ve Kamu Denetçisine Başvurma Hakkı	
36. MADDE:	41
Vergi Ödevi	
37. MADDE:	41

ÜÇÜNCÜ KISIM

DEVLETİN TEMEL ORGANLARI

BİRİNCİ BÖLÜM

YASAMA

Türkiye Büyük Millet Meclisi Kuruluşu	
38. MADDE:	42
Seçimler ve Seçim Dönemi	
39. MADDE:	42
Yüksek Seçim Kurulu, Seçimlerin Genel Yönetim ve Denetimi	
40. MADDE:	43
Milletvekilleri İle İlgili Hükümler	
41. MADDE:	44
Yemin	
42. MADDE:	45
Dokunulmazlık	
43. MADDE:	45
Üyelikle Bağdaşmayan İşler	
44. MADDE:	46
Milletvekilliğinin Düşmesi ve İptal İstemi	
45. MADDE:	46
Ödenek ve Yolluklar	
46. MADDE:	47
Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Görev ve Yetkileri	
47. MADDE:	48
Milletlerarası Antlaşmaları Uygun Bulma	
48. MADDE:	49
Anayasanın Değiştirilmesi	
49. MADDE:	49

İKİNCİ BÖLÜM

YÜRÜTME

Devlet Başkanı	
50. MADDE:	51
Devlet Başkanı nitelikleri ve Seçimi	
51. MADDE:	51
Görev ve Yetkileri	
52. MADDE:	53
Başkan Yardımcısı	
53. MADDE:	54
Başkan Yardımcısı ve Üst Düzey Görevlilerin Yargılanması	
54. MADDE:	54

İDARE

İdarenin Kuruluş ve Esasları	
55. MADDE:	55
Yargı Denetimi	
56. MADDE:	55
Kamu Denetçiliği Kurumu	
57. MADDE:	56
Mahalli İdareler	
58. MADDE:	56
Diyanet İşleri Başkanlığı	
59. MADDE:	57
Silahlı Kuvvetler	
60. MADDE:	58
Emniyet Genel Müdürlüğü	
61. MADDE:	58

DÜZENLEYİCİ VE DENETLEYİCİ KURUMLAR

Bilim Teknoloji Yüksek Kurulu	
62. MADDE:	59
Yüksek Öğretim Koordinasyon Kurumu	
63. MADDE:	59
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu	
64. MADDE:	59
Düzenleyici ve Denetleyici Diğer Kurumlar	
65. MADDE:	60
Devlet Güvenlik Kurulu	
66. MADDE:	60
Olağanüstü Yönetim Usulleri	
67. MADDE:	61

GENEL ESASLAR

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YARGI

Mahkemelerin Tarafsızlığı ve Bağımsızlığı	
68. MADDE:	62
Hâkimlik ve Savcılık Mesleği ve Teminatı	
69. MADDE:	62
Mahkemeler	
70. MADDE:	63
İdari Denetim ve Soruşturma	
71. MADDE:	63

YÜKSEK MAHKEMELER

Anayasa Mahkemesi Kuruluşu	
72. MADDE:	64
Görev ve Yetkileri	
73. MADDE:	65
İptal Davası ve Dava Açma Süresi	
74. MADDE:	66
Anayasaya Aykırılığın Diğer Mahkemelerde İleri Sürülmesi	
75. MADDE:	67
Anayasa Mahkemesinin Kararları	
76. MADDE:	68
Yargıtay	
77. MADDE:	68
Danıştay	
78. MADDE:	69
Uyuşmazlık Mahkemesi	
79. MADDE:	70
Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu	
80. MADDE:	70
Sayıştay	
81. MADDE:	73

DÖRDÜNCÜ KISIM

MALİ VE EKONOMİK HÜKÜMLER

BÜTÇE

Bütçenin Hazırlanması ve Uygulanması	
82. MADDE:	74

Bütçenin Görüşülmesi	
83. MADDE:.....	74
Kesin Hesap ve Kamu İktisadî Teşebbüslerinin Denetimi	
84. MADDE:.....	75
Oylama ve Yürürlük	
85. MADDE:.....	75

GEÇİCİ MADDELER

Kanunların Başkanlık Sistemine Uyarlanması	
1. MADDE:.....	76
İç Güvenliğin Birleştirilmesi	
2. MADDE:.....	76
Yargı Birliği	
3. MADDE:.....	76
Devlet Başkanlığı Sistemine Geçiş	
4. MADDE:	76
Mevcut Kurum ve Kuruluşlar	
5. MADDE:	77

BİRLİK VAKFI İSTANBUL HUKUKÇULAR KULUBÜ ANAYASA TASLAĞI

TAKDİM

Meclisimizin yeni anayasa hazırlığı için yaptığı çağrıya icabet ederek Birlik Vakfı İstanbul Hukukçular Kulübü olarak bir anayasa taslağı hazırladık.

20 Aralık 2011 tarihinde başlattığımız ve dört ay süren hummalı çalışmamızı hukukçulara, toplumun önde gelen kanaat önderlerine, akademisyenlere ve Sivil Toplum Kuruluşlarına arz ederek katkılarını talep ettik.

Bu çağrımıza olumlu cevap veren kişi ve kuruluşlar ile 20 Nisan 2011 tarihinde bir değerlendirme toplantısı yaptık ve onların görüşlerini de göz önünde bulundurarak taslağı son şeklini verdik.

Hazırladığımız anayasa; insanı önceleyen, insan hak ve hürriyetlerini, adaleti, hukukun üstünlüğünü ve demokrasiyi hedefleyen, milli iradeyi egemen kılan, gerçek manada kuvvetler ayrılığını esas alan ve en önemlisi Başkanlık Sistemi'ni öngören bir tekliftir.

Başkanlık sistemini esas aldığımız içindir ki, bu anayasa ile koalisyon dönemleri kapanmış olacak ve istikrar kurumsallaşacaktır.

Başkanlık sistemini esas aldığımız içindir ki, artık güçlü bir yasama, güçlü bir yürütme ve güçlü bir yargı, başka bir ifadeyle gerçek manada kuvvetler ayrılığı söz konusu olacaktır.

Devlet Başkanı halk tarafından beş yıllığına seçildiği, yürütme yetkisini tek başına elinde bulundurduğu için hızlı karar alma avantajına sahiptir. Devlet Başkanın TBMM'nin güvenoyuna ihtiyacı yoktur. TBMM'si Devlet Başkanı düşüremez. Ancak Devlet Başkanı TBMM'nin sürekli denetimi altındadır.

Devlet Başkanı TBMM'nin çalışmalarına katılamaz, kanun teklif edemez. Devlet Başkanın atadığı üst düzey yöneticiler TBMM'nin onayına tabidir. Devlet Başkanı sadece TBMM'nin kabul ettiği bütçeyi kullanabilir. Devlet Başkanı TBMM'ni feshedemez. Ancak Devlet Başkanın kanunları veto yetkisi vardır.

Sert kuvvetler ayrılığı sebebiyle Devlet Başkanlığı ile TBMM'si biri birini denetleyen iki kurumdur.

TBMM'si daraltılmış bölge ve önseçim yoluyla seçilen milletvekillerinden oluşacaktır. Böylece milletvekilleri daha güçlü, daha özgür ve milli iradeyi göz önünde bulunduran milletin vekilleri olacaktır. Bu, aynı zamanda yasama organının daha güçlü olmasını demektir.

Hazırladığımız anayasada başkanlık sistemini Türkiye'nin üniter yapısını göz önünde bulundurarak hazırladık. Günümüzde tartışılan; resmi dil, eğitim dili, diyanet, askeri yargı gibi konularda da kamuoyunun kabul edeceği orta yolu bulduğumuza inanıyoruz.

YENİ ANAYASANIN ESASLARI

Hazırladığımız yeni anayasa çağdaş demokrasilerde olduğu gibi, ideolojilerden arınmış, hukukun üstünlüğünü, adaleti, hürriyetleri ve insan haklarını önceleyen nitelikte bir Anayasadır. (Madde-2)

Çağdaş demokrasiler insana herhangi bir ideoloji, düşünce veya inancı dayatmak yerine fertlerin hak ve hürriyetlerine saygıyı esas alır. Dolayısıyla hazırladığımız anayasada herhangi bir ideolojiyi, düşünce veya inancı dayatmak yerine hak ve hürriyetleri esas aldık. (Madde-10.11.15)

Hazırladığımız anayasa teklifi, sorun üreten değil azami oranda sorunları ortadan kaldıran istikrarlı bir sistem inşa etmektedir.

PARLAMENTER SİSTEMİN SORUNLARI

Çok partili sisteme geçtiğimiz günden bu yana tatbik edilen parlamenter sistem, sürekli sorun üreten, istikrarı temin edemeyen, kuvvetler ayrılığını değil, kuvvetler birliğini öngören, güçlü siyasi liderlerin bulunmadığı dönemlerde ülkeyi kaosa götüren ve müdahalelere açık hale getiren bir sistemdir.

Çok partili sisteme geçtiğimiz günden bu yana geride bıraktığımız 62 yılın sadece 32 yılında ülkemiz güçlü liderler sayesinde istikrarı yakalamış ve ülkenin kalkınma adına attığı bütün adımlar bu dönemde yani sistemin gücüyle değil liderlerin gücüyle atılmıştır. Maalesef sistem bu güçlü liderleri de sürekli frenlemiştir.

Geri kalan 30 yıl parlamenter sistemin sonucu olarak koalisyonlarla geçmiş ve istikrar dönemlerindeki kazanımlar kaybedildiği gibi ülke her defasında askeri müdahalelere maruz kalarak sürekli güç kaybetmiştir. Bu zafiyet neticesi olarak devletimiz itibar kaybetmiş ve daha kötüsü dışa bağımlı hale gelmiştir.

Parlamenter sistemlerde vesayet rejimi kendisine rahatlıkla hareket etme imkânı bulur. Bu nedenle vesayete karşı direnmede yürütme, yasama ve Cumhurbaşkanı arasında dayanışma kültürü geliştirilememiş bu durum vesayete manevra alanları sağlamıştır. Böylelikle sistem zayıf hükümetler ve istikrarsız bir ortamın doğmasına ve sürdürülmesine zemin oluşturmuştur.

Bir kez daha vurgulayalım ki; siyasi istikrar ekonomik istikrarı sağlar.

Siyasi istikrarsızlığın beraberinde gelen ekonomik istikrarsızlık yüzünden, planlama dönemleri hem düşük hedefli olmuş hem de bu hedeflere ulaşılmada zorlanılmış, fakirlik ve zaruret içerisinde uzun yıllar geçirilmiştir. Sonuçta parlamenter sistem, milli iradenin önünde bir engel, bir etkisizleştirilenin sebebi haline gelmiştir. Seçim dönemleri hemen her zaman normal süreleri içinde tamamlanmamış, erken seçimler nedeniyle güç ve zaman kaybedilmiştir.

Cumhuriyet tarihimiz içinde 61 hükümet kurulduğuna göre hükümetlerin ortalama ömrü ancak 1,5 yıllık süre olmuştur. Kaldı ki bunların içinde birkaç aylık hükümetler dâhi bulunmaktadır. Türkiye'mizin geçirdiği koalisyon dönemleri aynı zamanda yolsuzluk ve yoksulluğun hat safhaya ulaştığı dönemlerdir.

Parlamenterler sistemin belki de en zayıf yönü koalisyonlara, dolayısıyla zayıf iktidarlara açık olmasıdır.

Başkanlık sistemi düzenli aralıklarla ve mutlak çoğunluğa dayalı bir yapı getirdiğinden koalisyon riskini ortadan kaldırmaktadır. Türkiye'mizin geçirdiği ekonomik ve siyasi istikrarsızlık hastalığına tekrar dönmek için başkanlık sistemi gereklidir.

Yılların alışkanlığı veya sistemin tam olarak incelenmemiş olması dolayısıyla başkanlık sistemini uygun görmeyen iyi niyetli bir yaklaşım mevcut olduğu gibi, bunun yanında başkanlık sistemini istemeyen; marjinal kesimler, vesayet rejiminden yana olanlar, toplum mühendisleri, milli iradeyi kabul etmeyenler, statükonun devamını kendileri için faydalı görenler ve elbet Türkiye'nin güçlü ve lider bir konumda olmasını istemeyen dış güçler de bulunmaktadır.

Netice olarak bu ve benzeri sebepler dolayısıyla ağır tecrübeler yaşamış Türkiye'miz için başkanlık sisteminin parlamenter sistemden çok daha fazla artılarının olduğu, eksikliklerinin ise çok daha az olduğu bir gerçektir. İstikrarı şahıslara bağlılıktan kurtarıp kurumsallaştırabilmek için hem mevcut sistemi objektif olarak ciddi biçimde değerlendirmenin hem de alternatif sistem önermenin yeni anayasa sürecinde faydalı olacağını düşünmekteyiz.

KUVVETLER BİRLİĞİ

Demokrasilerde kuvvetler ayrılığı esastır.

1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesinin 16. maddesi, "Bir ülke ki kuvvetler ayrımına yer vermemiştir; o ülkenin anayasası yoktur." der.

Bu tespite göre Türkiye Cumhuriyeti anayasaları yok hükmünde demek gerekir, ancak biz iyimser bir yorumla eksik ve kusurlu olduğunu söylüyoruz. Çünkü mevcut parlamenter sistemde kuvvetler ayrılığı değil örtülü kuvvetler birliği esası vardır.

Siyasetçilerimizin ve hukukçularımızın kuvvetler ayrılığı söylemi retorikten ibarettir.

Yasama organı olan TBMM görünürde bağımsızdır. Ancak yasama faaliyetini, icra organı olan hükümetin, daha net bir ifade ile başbakanın onayıyla sürdürebilir. Herhangi bir kanun teklif veya tasarısının görüşülebilmesi için hükümet temsilcisinin mutlaka TBMM’inde kendisine tahsis edilen bölümde bulunması şarttır, aksi takdirde TBMM’si yasama faaliyetini başlatamaz.

Böyle bir sistemde ise kuvvetler ayrılığında söz edilemez.

Bu modelde yasama organı millî iradenin temsilcisi olan milletvekillerinin değil hükümetin güdümünde çalışır.

Meclisten geçen yasaların %98’i tasarı, yani hükümet teklifidir. Geriye kalan %2’yi milletvekilleri teklif etmekte olmasına rağmen bu da hükümetin bilgisi dâhilinde yapılmaktadır.

Parlamente sistemde hem yasama organı hem de bütçe yürütmenin elindedir. Yani hem yasama hem de para gücü yürütmenin elindedir.

Ayrıca bu modelde denetim yetkisi çalışmamaktadır. Gerek gensoru gerekse meclis soruşturması yöntemleri ile iktidarı denetlemek imkânsızdır çünkü meclis çoğunluğu iktidardadır.

PARTİ DİSİPLİNİ VE LİDER BASKISI

Parlamente sistemin bir diğer kusuru da parlamento hükümetin emrine verdiği gibi milletvekilini de parti liderine mutlak bağımlı hale getirerek itibarsızlaştırmasıdır.

Parlamente sistemde milletvekili son derece zayıf, itibarsız ve iradesizdir. İradesini açıklayan ve iradesi gereği oy kullanan milletvekilinin siyasi geleceği yoktur. Çünkü aday listeleri genel merkezler tarafından hazırlanır. Genel merkez ise muti adayları tercih eder.

Bu sistemde parti disiplini olmadan hükümet etmek de kolay olmadığı için haklı olarak parti liderleri, parti içi disiplini önemserler. Bunun tabii sonucu olarak da milletvekilinin özgürlüğü sınırlanır.

Bu durum genel merkez ve genel başkanların değil, sistemin kusurudur.

Bu modelde parlamento zayıftır, itibarsızdır. Çünkü sistem gereği bağımsız değildir.

Hele bir de hiçbir parti tek başına iktidar gücünü elde edemediyse, koalisyonlar sebebi ile parlamente sistem o ülkenin felaketi demektir. Türkiye gibi koalisyon kültürünün gelişmediği ülkelerde parlamente sistem her türlü müdahaleye açık haldedir.

Fransa sırf bu yüzden 5. cumhuriyet döneminde parlamente sistemi terk etme ihtiyacı hissederek yarı başkanlık sistemine geçmiştir.

Türkiye’de de yukarıda izah ettiğimiz gibi koalisyon dönemleri ülkeyi istikrarsızlaştırmış, ülkeye zarar vermiş, geriletmiş, dışa bağımlı hale getirmiş ve askeri müdahalelerle demokrasimiz kesintiye uğramıştır.

Sistemin kusurları sebebiyle hem devletimiz itibar kaybetmiş hem de milletimiz zarar görmüştür.

ÇÖZÜM BAŞKANLIK SİSTEMİDİR

Yeni anayasa sürecinde istikrarı kurumsallaştırmak için parlamente sistemden “Başkanlık Sistemi”ne geçilmesinin daha faydalı olacağı kanaatiyle hazırladığımız anayasa teklifinde “Başkanlık Sistemi”ni esas aldık.

2007 halk oylamasıyla cumhurbaşkanını halkın seçmesi ilkesi milletimiz tarafından kabul edilmiştir.

Dolayısıyla 2014 yılında yapılacak cumhurbaşkanlığı seçimi ile ülkemiz fiilen yarı başkanlık sistemine geçmiş olacaktır.

Yarı başkanlık sisteminin uygulandığı ülkelerde hükümet ile halk tarafından seçilmiş Cumhurbaşkanı arasında sıkıntılar çıktığı görülmektedir.

Bu bakımdan anayasa değişirken, bu hususta konsensüs varken, hem yürütmeyi, hem yasamayı, hem de yargıyı güçlendirecek olan başkanlık sistemine geçmek ülkemiz menfaatine olacaktır.

Böylece ülkemizde kalıcı istikrarı yakalayacağımıza ve her geçen gün daha da güçleneceğimize inanıyoruz.

GÜÇLÜ YASAMA

Başkanlık sisteminde yasama, parlamenter sistemin aksine bağımsızdır. Devlet başkanı, başkan yardımcısı, bakanlar ve bürokratlar yasama çalışmalarına katılamazlar. Devlet Başkanı kanun teklif edemez, meclisi feshedemez.

Milletvekilleri daraltılmış bölge ve önseçim yöntemiyle (Madde-38) seçilecekleri için güçlüdürler. Parlamenter sistemde olduğu gibi parti liderinin baskısı altında değildirler. Milletvekilleri kendi özgür iradeleriyle hareket edebilirler.

Daraltılmış bölge ve önseçim usulü milletvekillerini seçmene karşı sorumlu kıldığı için milletvekili, seçmenin talep ve şikâyetlerini ön planda tutmak zorundadır.

Devlet Başkanının, yüksek düzeyli atamaları ve bütçenin kabulü TBMM 'sinin onayına bağlı olduğu için meclis, Devlet Başkanını doğrudan denetlediği gibi, ayrıca komisyonlar aracılığıyla da yürütmeyi sürekli denetlemektedir.

Hazırladığımız anayasa teklifi incelendiğinde ülkenin istikrarlı bir yönetime kavuşacağı rahatlıkla anlaşılabilmektedir.

GÜÇLÜ YÜRÜTME

Başkanlık sisteminin en önemli özelliği kuvvetler ayrılığının tam olarak gerçekleşmesidir.

Bu sistemde; yürütme de yasama da yargı da kendi alanında güçlüdür.

Bu sistemde ne yürütme meclise müdahale edebilir ne de yasama yürütmeye.

Hazırladığımız anayasa teklif metninde Türkiye'mizin şartlarını da göz önünde bulunduran bir başkanlık sistemi dizayn edilmiştir.

Yasama ile Devlet Başkanı arasında denge kurulmuştur. Böylelikle Devlet Başkanının TBMM 'sini devre dışı bırakacak yetkisi olmadığı gibi TBMM' sinin de Devlet Başkanını etkisiz kılacak yetkisi yoktur.

Her iki kurum da birbirine muhtaçtır. Dolayısıyla sistemin kimilerinin iddia ettiği gibi diktatörlüğe dönüşmesi söz konusu değildir.

Bu konuda örnek olarak gösterilen Güney Amerika ülkeleri başkanlık sisteminin temel ilkelerini değiştirdikleri için başarılı olamamışlardır. Mesela başkana kanun hazırlama ve meclisi dağıtmak gibi yetkiler verilerek denge sarsılmıştır ve sistemden uzaklaşmıştır.

Önerdiğimiz başkanlık sisteminde yürütmeden tek başına Devlet Başkanını sorumludur. Devlet Başkanı beş yıllığına halk tarafından doğrudan seçilir ve beş yıl boyunca vatana ihanet suçlaması dışında düşürülemez. (Madde-51)

Devlet Başkanı, TBMM' sinin yaptığı kanunları uygulamak ve onayladığı bütçeyi tatbik etmekle görevlidir.

Devlet Başkanı, bakanlar ve bürokratlar meclis çalışmalarına katılamazlar. Devlet Başkanı kanun teklif edemez, meclisi feshedemez.

Bakanların ve yüksek düzeyli bürokratların atamasını ve uluslararası antlaşmaları Devlet Başkanı yapar. Ancak bu atamalar ve antlaşmaların yürürlüğe girmesi TBMM' sinin onayına bağlıdır. (Madde-52)

TEK YARGI SİSTEMİ

Yürürlükteki Anayasanın esas aldığı çok yargılı sistem yerine, demokratik hukuk devletlerindeki gibi tek yargı sistemi kabul edilmiştir.

MİLLETVEKİLİ SAYISI

100'Ü KONTENJAN 500 MİLLETVEKİLİ

Bu anayasada başkanlık sistemiyle yönetimde istikrarı hedeflediğimiz gibi temsilde de adaleti sağlayacak bir uygulama getirdik.

Seçimlerde uygulanan baraj nedeniyle halkın önemli bir kesiminin mecliste temsil edilmediği bir gerçektir. Baraj meselesini kanuna bıraktık. Ancak hangi baraj kullanılırsa kullanılsın yüzde birin üzerinde oy alan bütün siyasi partilerin mecliste temsiline imkân sağlayacak bir kontenjan sistemi önerdik.

TBMM 500 milletvekilinden oluşacaktır. 400 milletvekili daraltılmış bölge ve önseçim esaslarına göre genel oyla seçilecek, 100 milletvekili ise ülke seçim çevresinden geçerli oyların yüzde birini aşan siyasi partilerin YSK' ya verdikleri kontenjan liste sıralamasına göre aldıkları oy yüzdesiyle seçilmiş olacaktır. Ülke nüfusuna göre daraltılmış bölgeler tespit edilecek, nüfusu yetmese dahi hiçbir il vekilsiz bırakılmayacaktır. (Madde-38)

Böylece her parti aldığı oy oranına göre kontenjan listesinden milletvekili çıkaracak, barajı aşamasa bile TBMM' sinde temsil edilecektir.

Kontenjan milletvekilliği ile daraltılmış bölge ve önseçim sisteminin seçilmelerini engelleyebileceği ihtiyacı duyulan kimi uzmanlar, siyasi tabanları olmasa bile bu sistemle TBMM' sine girebilecektir.

Böylece hem milletvekilleri daha güçlü, hem de her kesim TBMM' sinde temsil edilmiş olacaktır.

Genel oyla seçilecek 400 milletvekili için 30 yaşından gün almış ve ilkökul mezunu olmak, Kontenjan listelerinden seçilecek 100 milletvekili için ise 40 yaşından gün almış olmak ve yüksek okulu mezunu olma şartı getirilmiştir.

LAİKLİK VE LAİKLİK KAVRAMI

Hazırlamış olduğumuz taslakta laiklik gibi çok muğlak ve tartışmalı bir kavramın anayasalarda yer almaması gerektiği kanaatinde olduğumuz için taslağımızda laiklik ile ilgili bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

Dünya devletleri arasında, anayasalarında laiklik kavramına yer veren sadece üç devlet vardır; Fransa, Küba ve Türkiye.

Laikliğin doğduğu ve katı şekilde uygulandığı ülke olan Fransa'da "Eğitimin Temel Prensiplerini belirten düzenlemesinde" laiklik şu şekilde tarif edilmektedir: "Laiklik; kamu eğitimi, din, felsefe ve politika konularında devletin tarafsız olması demektir."

Dört ana konu olan; Eğitim, din, felsefe ve politikada devlet görüş dayatan ve benimseten olmamalıdır. Devletin görevi kendi görüşünü dikte etmek değil, değişik görüşleri öğretmenin yolunu açmaktır.

Kaldı ki ülkemizde yürürlükte olan Anayasa ve kanunlarımızda laiklik kavramına dair bir tarif yoktur ve uygulamada büyük yanlışlıklara düşülmektedir. Dolayısıyla her şahıs ve kurum, laikliğe kendi düşünce ve hedefi doğrultusunda bir mana yüklemekte ve keyfi uygulama yapılmaktadır. Böylece ortaya çıkan kavram kargaşası toplumumuzun huzur ve barışını bozmaktadır.

Bu durumlar göz önüne alınarak fikir, kanaat ve düşünce hürriyetine pranga vurma aracı olarak kullanılan "laiklik prensibine/kavramına" taslağımızda yer verilmemiştir.

ALLAH LAFZININ ANAYASADA YER ALMASI-DİN EĞİTİMİ - YEMİN

Aşağıdaki örneklerde görüleceği üzere, dünyada gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkenin anayasalarının başlangıç kısımlarında, kendi inançlarını ifade eden; Allah, Tanrı, Yaradan gibi kelime ve ibareler yer almaktadır.

Almanya: 'Gücünü Alman Ulusu'nun mutluluğuna adayacağıma, onun refahını arttıracığıma, ona gelebilecek zararları önleyeceğime, Anayasa ve Federal Yasalara saygı gösterip onları savunacağıma, yükümlülüklerimi titizlikle yerine getireceğime ve herkese karşı adaletli davranacağıma ant içerim Tanrı

bana yardımcı olsun.’ Diyerek Almanya Cumhurbaşkanlığı yemin etmektedir. 56/1-2. Alman halkı Tanrı ve insanlık karşısındaki sorumluluğunun bilincinde bu anayasayı benimsemiştir’ (başlangıç) Din dersi resmi okullarda düzenli bir derstir.

İsviçre: ‘Kadir-i mutlak Allah’ın yardımı ile, İsviçre halkı ve kantonları, yaradılış sorumluluklarının bilincinde olup... İsviçre konfederasyonu..... İsviçre ulusunun gücünü ve onurunu korumak gayesiyle benimsemiştir’(başlangıç)

İrlanda: ‘Devlet yetkilerinin kaynağı Tanrının gözetimindeki halktır.’(1. Madde)

Devlet halkın ibadet ettiği kadir-i mutlak Tanrıya saygılıdır. İrlanda da bulunan Katolik kilisesi ile Roma kilisesinin özel konumunu kabul eder ve İrlanda da bulunan diğer cemaat ve mezhepleri de tanır.(44/1-2 madde).

Norveç: Devletin resmi dini Evangelik-Lutaryendir. (2. Madde).

Danimarka: Devletin resmi dini evangelik ruteryandır. (4.madde), Kral Evangelik Luteryan dininden olmalıdır. (6. Madde).

Filipinler: ‘Her şeye kadir Allah’ın yardımıyla....’(başlangıç)

Kolombiya: ‘Allah’ın korumasına sığınarak....’(başlangıç)

Güney Afrika Cumhuriyeti: ‘ Tanrı Güney Afrika’yı ve onun halkını korusun.’ (başlangıç)

Madagaskar: ‘ Yaratan Tanrıya inançla...’ (başlangıç)

Moritanya: ‘ Allah’ın her şeye kadir gücüne inançla...’(başlangıç).

İngiltere: Kral/Kraliçe Anglikan Kilisesinin başıdır.

ABD: Kongre bir dinin tesisine ait veya dinin gereklerini serbestçe yerine getirilmesini yasaklayamaz. Din devletin yetki alanı dışındadır. Devlet dine müdahale edemez ve fakat dini özgürlükleri güvence altına almak zorundadır. Devlet inanmak ve inanmamak konusunda hiçbir tarafgirlik yapamaz. (ABD. Anayasasına 1791 de getirilen birinci ek)

Avusturya: Din dersi mecburidir. Din derslerini yürütme ve denetleme Katolik kilisesine aittir. (30/3).

Fransa: Özel okulların %95 Katolik Kilisesine bağlıdır bu okullarda okuyan öğrenciler genel öğrenci sayısının %20 sidir.

Gibi çok sayıda devletin Anayasalarında Allah, Tanrı, Yaradan lafzı yer almaktadır. Bunların yanında İsrail ve Yunanistan gibi tümüyle din ve mezhebi esas alan anayasalarda vardır.

Bilindiği gibi seçilenlerin inandığı kutsal kitap üzerine yemin edebilme imkanı vardır. Mesela A.B.D. başkanı bu yemini etmektedir. Yine Almanya anayasasında federal cumhurbaşkanının yemini şu şekildedir:

“Gücünü Alman Ulusu’nun mutluluğuna adayacağıma, onun refahını arttıracığıma, ona gelebilecek zararları önleyeceğime, Anayasa ve Federal Yasalara saygı gösterip onları savunacağıma, yükümlülüklerimi titizlikle yerine getireceğime ve herkese karşı adaletli davranacağıma ant içerim .Tanrı bana yardımcı olsun.

Yemin dini bir ifade kullanılmaksızın da yapılabilir.” Madde56/.

Diyerek Almanya Cumhurbaşkanlığı yemin etmektedir. 56/1-2.

DİN İŞLERİNİN YÜRÜTÜMÜNDE ÖZERKLİK ESASTIR

Ülkemizin önemli tartışma konularından biri de farklı inanç gruplarının örgütlenme sorunudur.

Din işlerinin yürütmeden ayrılmasının gereği olarak idare içinde yer alan ve ülkenin asli unsurunu ve çoğunluğunu oluşturan Müslümanlara hizmet vermekte olan Diyanet İşleri Başkanlığı’nın özerkliği öngörülmüş ve Diyanet İşleri Başkanı’nın seçimle belirlenmesi kabul edilmiştir.

Diğer inanç gruplarına mensup vatandaşların da dini ihtiyaçlarını karşılamak üzere teşkilatlanabilecekleri anayasa teminatı altına alınmıştır. (Madde-59)

RESMİ DİL TÜRKÇE'DİR

Türkçenin resmi dil olmasına kimsenin itirazı yoktur, resmi dil Türkçedir (Madde-3)

Eğitim ve öğretim dili Türkçedir. Türkçeden başka dillerde eğitim ve öğretim yapılmasıyla ilgili esaslar taraf olunan uluslararası anlaşmalara uygun olarak kanunla düzenlenir.” (Madde-26)

Hiç kimsenin ana dilini öğrenme, öğretim ve kullanma hakkından mahrum bırakılmayacağı da aynı madde içinde düzenlenmiştir.

Yine ülkemizin önemli sorunlarından biri olan eğitimde kılık kıyafet sorununa da çağdaş ülkelerde olduğu gibi insan hak ve hürriyetleri esastan hareketle, “Kılık ve kıyafet ya da dini semboller eğitim ve öğretim hakkından yararlanmayı engelleyecek şekilde yasaklanamaz.” (Madde-26) şeklinde çözüm üreten bir hüküm getirilmiş.

Günümüz Türkiye'sinde her aile çocuklarını okutmak için çaba sarf etmektedir. Kimi nedenlerle çocukları okumayan aileleri suçlu duruma düşürmemek ve eğitimi gönüllülük esasına göre sürdürmek amacıyla zorunlu eğitim de beş yıl ile sınırlandırılmıştır. (Madde-26)

TBMM YENİ ANAYASA YAPABİLİR

Yürürlükte olan 1982 anayasasının günün ihtiyaçlarına cevap vermediği hususunda toplumun bütün kesimleri arasında mutabakat olduğu bilinen bir geçektir.

Her kesim yeni bir anayasaya ihtiyaç olduğunu kabul etmekte ancak nasıl bir anayasa olması gerektiği konusunda doğal olarak farklı düşünceler ve yaklaşımlar seslendirmektedir.

Bu farklılıkların dışında TBMM'nin yeni bir anayasa yapamayacağını iddia eden ve kurucu meclisten bahseden bir kesim vardır.

Öncelikle de bu iddia üzerinde kısaca durmak gerekmektedir.

2011 genel seçimlerinde oluşan 24. dönem TBMM'nin anayasayı değiştirmeye önceki dönemlerden daha yetkili olduğunu söyleyebiliriz.

Milletimiz, özellikle 24. Dönem TBMM'sine anayasayı değiştirme yetkisi vermiştir. Çünkü 2011 seçimlerinden önce siyasi partilerin tamamı yürürlükteki 1982 anayasasını tamamen değiştirme ve yeni bir anayasa yapma sözü vererek millettten oy talep etmiştir. Milletimiz bu meclise aynı zamanda yeni anayasa yapması için oy vermiştir. Dolayısıyla 24. Dönem TBMM'si yeni bir anayasa yapmakla fiilen yetkili kılınmış ve görevlendirilmiştir.

Ayrıca TBMM'nin yeni anayasa yapma yetkisinin bulunduğuuna dair geçmişte emsal teşkil edecek başta 1921 anayasası olmak üzere somut örnekler söz konusudur.

Bunlardan biri de 1924 anayasasıdır.

1924 anayasası herhangi bir kurucu meclis tarafından değil TBMM'nin ikinci dönemi tarafından yapılmıştır. Üstelik de seçim öncesinde yeni bir anayasa yapılacağına dair herhangi bir taahhütte de bulunulmadığı halde yapılmıştır.

Dolayısıyla bütün bu şartlar TBMM'nin yeni bir Anayasa yapma yetkisine haiz olduğunu göstermekle birlikte, TBMM'sinin hazırlayarak kabul etmiş olduğu bu yeni Anayasayı halkın da bir kez daha kabul ve desteğini almak için milletin oyuna sunulması bu gerçeğe bir helal getirmez kanaatindeyiz.

YENİ ANAYASADA ÜÇTE İKİ ÇOĞUNLUK ARANMAMALIDIR

Yunus Nadi başkanlığındaki TBMM Teşkilatı Esasiye (anayasa) komisyonu hazırladığı anayasa tasarısını 26 Şubat 1924 günü TBMM başkanlığına sunmuş, 27 Şubat 1924 günü okunarak gündeme alınmış, görüşülmüş, kabul edilmiş ve 1960 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.

Kabul edilen 1924 anayasası yeni bir anayasa olduğu halde TBMM' sinde üçte ikilik bir çoğunluk da aranmamıştır.

1924 anayasası yapılırken toplantı yeter sayısı için meclisin salt çoğunluğu, maddelerin kabulü için birinci turda toplantıya katılanların üçte ikisi, ikinci turda ise toplantıya katılanların salt çoğunluğu esası benimsenmiştir. (A. İ.Hukuku, T. Akyol sh.421-422)

İkinci mecliste milletvekili sayısı 280 idi. Anayasa değişikliği için görüşmelere 141 kişinin katılımı yeterliydi, 105 vekilin oyuyla da anayasa maddeleri kabul ediliyordu. İkinci turda ise herhangi bir nisab aranmaksızın katılanların oy çokluğuyla kabul ediliyordu.

Mesela; 25. maddenin oylamasında genel kurulda 130 vekil bulunduğu için 127 ret oyuna rağmen oylama işleme konulmamıştır. Çünkü üye tam sayısı 280 dir. Görüşme için yarıdan bir fazlası yani 141 üye gereklidir. 130 üye ile oylandığı için oylama geçersiz kabul edilmiştir. İkinci oylamada toplantı yetersayısı gerekmemiştir. İkinci oylamaya yine 130 üye katılmış 126 ret oyla 25. madde reddedilmiştir.

Bu tarihi uygulama da göz önünde bulundurularak bugün yapılacak yeni anayasada da aynı yöntem takip edilebilir.

Yeni bir anayasa yaparken eski anayasanın kurallarına uymanın mantıken de tutarlı bir tarafı yoktur.

Anayasa komisyonu, maddelerin kabulü usulünü yeniden tespit edebilir.

MİLLİ İRADE HÂKİMİYETİ

Ülkemizde yaşanan darbeler bir vesayet sistemi oluşturmuştur.

Anayasa teklifimizde ordu, Devlet Başkanına bağlı olduğu ve Devlet Başkanın tek başına tayin ve azil yetkisi bulunduğu için başkanlık sistemiyle birlikte darbeler tarihe karışacaktır.

Silahlı Kuvvetlerin, Devlet Başkanının veya TBMM'sinin talebi olmadan iç güvenlikle ilgili araştırma inceleme, istihbarat ve herhangi bir harekât icra edemeyeceği, müdahalede bulunamayacağı benimsenmiştir. (Madde-60)

Jandarma yeniden yapılandırılacak ve Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı kır polisi olarak görev ifa edecektir . (Madde-61)

Askeri mahkemelere anayasada yer verilmeyerek yargıda birlik sağlanmıştır.

Anayasada yürütmenin üstünde bir Milli Güvenlik Kuruluna yer verilmemiştir. Devletin güvenliğiyle ilgili konularda görüş almak üzere Devlet Başkanının uygun gördüğü bakan, müsteşar ve üst düzey bürokratlardan oluşacak ve gündem gereği uygun görülecek kişiler toplantıya çağrılacaktır.(Madde-66)

Hazırladığımız bu anayasa taslağı ile Türkiye'miz istikrara kavuşacak, gelişecek, tarihten gelen değer ve sorumluluklarıyla özlenen seviyeye ulaşacaktır.

Bu düşüncelerle Yeni Anayasanın ülkemize ve milletimize hayırlı olmasını diliyoruz.

NOT:

Anayasalarında başlangıç bölümü hiç bulunmayan, kısa başlangıç bölümü olan, başlangıç bölümü uzun olan ve başkanlık sistemini uygulamakta olan devletlerden bazıları çalışmamızın sonunda ki ekte liste halinde verilmiştir.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI

Bizler; adalet, hürriyet, hukukun üstünlüğü, eşitlik, insan hakları, demokrasi, manevi ve milli değerlere bağlı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olarak, Yüce Allah'ın devletimizi sonsuza kadar koruması dileğiyle bu anayasayı kabul ediyoruz.

BİRİNCİ KISIM GENEL ESASLAR

Devletin Şekli

1. MADDE:

Türkiye Devleti bir cumhuriyettir.

Cumhuriyetin Niteliği

2. MADDE:

Türkiye Cumhuriyeti hak ve adalete, hukukun üstünlüğüne, insan haklarına, halk egemenliğine, kuvvetler ayrılığına bağlı demokratik bir devlettir.

Devletin Bütünlüğü- Resmi Dili- Milli Marşı- Bayrağı

3. MADDE:

Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Resmi dili Türkçedir. Milli marş İstiklal Marşıdır. Bayrağı, şekli kanunda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır.

Egemenlik

4. MADDE:

Egemenlik kayıtsız ve şartsız millete aittir.

Yasama Yetkisi

5. MADDE:

Yasama yetkisi millet adına Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Bu yetki devredilemez.

Yürütme Yetkisi ve Görevi

6. MADDE:

Yürütme yetkisi, halkın seçtiği Devlet Başkanı eliyle kullanılır.

Yargı Yetkisi

7. MADDE:

Yargı yetkisi, millet adına usul ve kanuna göre bağımsız ve tarafsız mahkemeler eliyle kullanılır.

Eşitlik-Ayrımcılık Yapılmaması

8. MADDE:

Kanun önünde herkes eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadır.

Anayasanın Bağlayıcılığı

9. MADDE:

Anayasa hükümleri bağlayıcı temel hukuk kurallarıdır. Kanunlar Anayasa'ya aykırı olamaz.

İKİNCİ KISIM

TEMEL HAK VE HÜRRIYETLER

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL HÜKÜMLER

Temel Hak ve Hürriyetlerin Niteliği

10. MADDE:

İnsan haysiyeti saygın ve dokunulmazdır. Herkes temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Devlet bütün kurum ve kuruluşlarıyla bunları korumakla yükümlüdür.

Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlandırılması ve Kötüye Kullanılmaması

11. MADDE:

Temel hak ve hürriyetler bu Anayasa'ya, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası insan hakları belgelerine ve evrensel hukuka aykırı olarak sınırlanamaz.

Hak ve özgürlüklerin özünü yok edici, değiştirici veya zedeleyici sınırlamalar konulamaz.

Haklar ve hürriyetler kötüye kullanılamaz.

Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve devleti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz.

Anayasa hükümlerinden hiçbiri, Devlete veya kişilere, Anayasayla tanınan temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya Anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlandırılmasını amaçlayan bir faaliyette bulunmayı mümkün kılacak şekilde yorumlanamaz.

Bu hükümlere aykırı faaliyette bulunanlar hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir.

İKİNCİ BÖLÜM

KİŞİNİN HAKLARI VE KORUNMASI

Kişinin Dokunulmazlığı Manevi ve Maddi Varlığı

12. MADDE:

Herkes yaşama, manevi ve maddi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Kişi dokunulmazlığı ve hürriyeti, kanunun açıkça gösterdiği hallerde usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça sınırlanamaz.

Kimseye eziyet ve işkence yapılamaz. İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza konulamaz.

Özel Hayatın Korunması ve Gizliliği

13. MADDE:

Kişilerin aile ve özel hayatı, konutu ve haberleşmesi gizli ve dokunulmazdır.

Herkes kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını ve rızası dışında kullanılmasının engellenmesini talep etme hakkına sahiptir.

Yerleşme ve Seyahat Hürriyeti

14. MADDE:

Herkes yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.

Yurtdışına çıkma hürriyeti ancak suç soruşturması ve kovuşturması sebebiyle hâkim kararına bağlı olarak sınırlanabilir.

Vatandaş sınır dışı edilemez ve yurda girme hakkından yoksun bırakılamaz.

İnanç ve Kanaat Hürriyeti

15. MADDE:

Herkes dini inancında ve ibadetinde, vicdanında ve kanaatlerinde, bir dünya görüşüne sahip olmakta ve bunları şahsen veya toplu olarak yaşamakta hürdür.

Her ne sebep ve gayeyle olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce, kanaatleri ve inancı sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.

İfade, Bilim ve Sanat Hürriyeti

16. MADDE:

Herkes bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

Basın ve Yayın Hürriyeti

17. MADDE:

Basın ve yayın hürdür, sansür edilemez.

Sürelili veya süresiz yayın hakkı önceden izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamaz.

Basın ve yayın hürriyeti özel hayatın gizliliğini ihlal edecek biçimde kullanılamaz.

Düzeltilme ve Cevap Hakkı

18. MADDE:

Düzeltilme ve cevap hakkı, kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı

19. MADDE:

Herkes önceden izin almaksızın ve şiddete başvurmaksızın toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Bu hakların kullanılmasının, güvenliğini sağlamada alınacak tedbirler kanunla düzenlenir.

Sivil Örgütlenme Hakkı

20. MADDE:

Herkes önceden izin almaksızın dernek, vakıf, sendika ve benzeri örgütleri kurma, bunlara üye olma veya üyelikten çıkma hakkına sahiptir.

Sivil toplum örgütleri yöneticilerinin yetkilerinin sınırlandırılmasına veya tüzel kişiliğin sona erdirilmesine ancak mahkeme karar verir.

Kişi Güvenliği

21. MADDE:

Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

Kişinin hürriyetinin ve güvenliğinin sınırlandırılması uluslararası sözleşmelere uygun olarak kanunla düzenlenir.

Hak Arama Hürriyeti

22. MADDE:

Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiç kimse tabii hâkimden başka bir merci önüne çıkarılamaz.

Hiçbir mahkeme görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.

Bir kimseyi kanunen tabii olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.

Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması

23. MADDE:

Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.

Kişinin, resmî görevlilerin yaptığı vaki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır.

Hiçbir hak, hürriyet ve özerklik devletin varlığı ve bağımsızlığı, milletin ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhinde faaliyette bulunma serbestliği şeklinde yorumlanamaz.

Suç ve Cezalara Dair Esaslar

24. MADDE:

Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Suç ve ceza zamanaşımı ile ceza mahkûmiyetinin sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır.

Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.

Suçluluğu kesin mahkeme kararıyla sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.

Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.

Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez.

Ceza sorumluluğu şahsîdir.

Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememekten dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz.

İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz.

Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL VE EKONOMİK HAKLAR

Ailenin Korunması

25. MADDE:

Aile toplumun temelidir. Anelik ve babalık toplumdaki saygın sosyal değerleri oluşturur. Ebeveynin çocuklarına bakma ve eğitim hak ve ödevi vardır.

Devlet insan neslinin sağlıklı devamı, çocukların ve gençlerin dengeli gelişimi, maddi ve manevi varlıklarının ve ailenin korunması ve gelişmesi için gerekli tedbirleri alır.

Devlet her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.

Devlet, vatandaşları alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suç, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.

Eğitim ve Öğrenim Hakkı

26. MADDE:

Her düzeydeki eğitim öğretim ve araştırma faaliyeti serbesttir.

Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

Veli veya vasi çocuklarının eğitim ve öğretiminin kendi dinî ve felsefi inançlarına göre yapılmasını isteme hakkına sahiptir.

Devlet bunun sağlanmasının gereğini yerine getirir.

Kılık ve kıyafet ya da dini semboller eğitim ve öğretim hakkından yararlanmayı engelleyecek şekilde yasaklanamaz.

Bir yılı okul öncesi olmak üzere beş yıllık ilköğretim mecburidir.

Devlet okullarında ilköğretim parasızdır.

Eğitim ve öğretim dili Türkçedir. Türkçeden başka dillerde eğitim ve öğretim yapılmasıyla ilgili esaslar taraf olunan uluslar arası anlaşmalar da gözetilerek kanunla düzenlenir.

Hiç kimse; ana dilini öğrenme, öğretim ve kullanma hakkından mahrum bırakılamaz.

Ana dilde eğitim, resmi dilin öğrenilmesi ya da öğretilmesine engel oluşturamaz. Bu hak, milli birliğe ve ülke bütünlüğüne zarar verecek bir faaliyette bulunma hakkı verecek şekilde yorumlanamaz ve kullanılamaz.

Mülkiyet Hakkı

27. MADDE:

Herkes fikrî mülkiyet dâhil tek başına veya başkalarıyla birlikte mal ve mülk edinme, kullanma, elden çıkarma miras olarak bırakma ve mirasçı olma hakkına sahiptir. Hiç kimse, kamu yararı ve kanunda öngörülen şartlara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine aykırı olarak, mal ve mülkünden yoksun bırakılamaz.

Devlet ve kamu tüzel kişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya veya bunlar üzerinde idari irtifaklar kurmaya yetkilidir.

Kamulaştırma yetkisinin kullanılması kamu yararının gerektirdiği amacı aşamaz.

Devletin, kamu iktisadi teşebbüslerinin ve diğer kamu tüzel kişilerinin mülkiyetinde bulunan işletme ve varlıklar özelleştirilebilir.

Çalışma ve Sözleşme Hürriyeti

28. MADDE:

Herkes sağlıklı, güvenli ve onuruna yakışır şartlar içerisinde dilediği alanda çalışma, serbestçe sözleşme yapma ve özel teşebbüs kurma hak ve hürriyetine sahiptir.

Devlet çalışanlar için, ücretsiz iş bulma hizmetlerini kurma ve sürdürme, uygun mesleğe yöneltme eğitim ve iyileştirme hizmetlerini sağlama ve teşvik etme ile yükümlüdür.

Devletin asli sürekli ve devredilemez nitelikteki hizmetlerini ifa edenler haricindeki kamu görevlileri ve işçiler işverenleriyle ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla toplu iş sözleşmesi yapma hakkına sahiptir.

Bu sözleşmenin yapılması sırasında çıkacak uyuşmazlıklarda, çalışan ve çalıştıranlar grev ve lokavt haklarını kullanabilirler.

Grev Hakkı ve Lokavt

29. MADDE:

Toplu iş sözleşmesinin yapılması sırasında uyuşmazlık çıkması halinde çalışanlar grev hakkına sahiptirler. Bu hakkın kullanılmasının ve işverenin lokavta başvurmasının usul ve şartları ile kapsamı ve istisnaları kanunla düzenlenir.

Grev ve lokavt iyi niyet kurallarına aykırı tarzda toplum zararına ve milli serveti tahrip edecek şekilde kullanılamaz. Grev ve lokavtın yasaklanabileceği veya ertelenebileceği haller ve işyerleri kanunla düzenlenir.

Grev ve lokavtın yasaklandığı veya ertelendiği hallerde erteleme sonunda uyuşmazlık yüksek hakem kurulunca çözülür.

Uyuşmazlığın her safhasında taraflar da anlaşarak yüksek hakem kuruluna başvurabilir. Yüksek hakem kurulunun kararları kesindir ve toplu iş sözleşmesi hükmündedir.

Yüksek hakem kurulunun kuruluş ve görevleri ile çalışma usul ve esasları kanunla düzenlenir.

Greve katılmayanların iş yerinde çalışmaları greve katılanlar tarafından hiçbir şekilde engellenemez.

Sağlık, Çevre, Konut

30. MADDE:

Devlet, tüm vatandaşlarının her türlü beden ve ruh sağlığı; sosyal bir iyilik hali içinde yaşayabilmesini ve tıbbî bakım, tedavi görmesini sağlar.

Devlet çevrenin yaşanabilir ve sürdürülebilir olmasını sağlama amacıyla doğal varlıkları ve kaynakları koruyucu her türlü tedbiri alır.

Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler.

Yabancı Ülkelerdeki Vatandaşlar

31. MADDE:

Devlet, yabancı ülkelerde bulunan vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SİYASİ HAKLAR VE ÖDEVLER

Vatandaşlık

32. MADDE:

Anne veya babası Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetinde olan herkes Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıdır.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı kişilerle devlet arasında eşitlik temeli üzerinde şekillenen bağı ifade eder.

Hiçbir vatandaş rızası olmadıkça bu haktan mahrum edilemez.

Yabancılar, vatandaşlığı kanunun gösterdiği şartlarla kazanırlar.

Seçme Seçilme ve Siyasi Faaliyette Bulunma Hakkı

33. MADDE:

On sekiz yaşını doldurmuş her vatandaş seçme, halk oylamasına katılma, siyasi partilere üye olma ve siyasi faaliyete katılma hakkına sahiptir.

Devlet başkanlığı ve Türkiye milletvekilliğine ilişkin yaş şartı hariç, seçilme ve siyasi parti kurma yaşı otuzdur.

Seçimler ve halk oylaması; serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre yargı yönetim ve denetimi altında yapılır.

Yurt dışında bulunan vatandaşların oy hakkını kullanabilmelerini sağlayacak esaslar kanunla belirlenir.

Seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak şekilde düzenlenir.

Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz.

Siyasi Partiler

34. MADDE:

Partiler demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurudur ve serbestçe kurulur.

Partilerin iç düzenlemeleri ve faaliyetleri parti içi demokrasi ilkelerine uygun olarak yürütülür.

Siyasi partiler bankacılık, finans ve benzeri her türlü ticari faaliyette bulunamaz, iştirak edemez.

Partilerin mal edinmeleriyle gelir ve giderleri hakkındaki ön inceleme Sayıştay'ca, inceleme raporlarının değerlendirilmesi ise Anayasa Mahkemesince yapılır.

Bir siyasi parti anayasanın öngördüğü hürriyetçi demokratik düzeni temelinden yıkmaya yönelik şiddet eylemlerine başvurmadığı sürece kapatılamaz.

Şiddet eylemleri siyasi partinin genel kongre, Türkiye Büyük Millet Meclisi grubu, genel merkez karar ve yönetim organları gibi üst düzey karar mercileri tarafından bilinçli şekilde gerçekleştirilmedikçe siyasi partiler hakkında dava açılamaz..

Şiddet eylemlerine başvuran partiyi Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı uyarır. Uyarıya rağmen bu fiillerin tekrarı halinde siyasi parti hakkında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Anayasa Mahkemesi nezdinde dava açılması talebini Türkiye Büyük Millet Meclisi başkanlığına iletir. Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu ile ilgili siyasi parti hakkındaki dava dosyasının Anayasa Mahkemesi Başkanlığına gönderilmesini kararlaştırabilir.

Hakkında dava açılan partiye eylemleri sabit görüldüğü takdirde, devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılma, bir yıla kadar faaliyetlerinin durdurulması veya kapatma cezası verilebilir.

Şiddet eylemleriyle suçlanan parti mensupları hakkında adli yargı mercilerinde sadece ceza davası açılabilir.

Temelli kapatılan bir parti başka bir ad altında kurulamaz.

Kamu Yönetimine Katılma ve Hizmetine Girme hakkı

35. MADDE:

Her vatandaş kamu hizmetine girme hakkına sahiptir.

Hizmete alınmada görevin gerektirdiği ehliyet ve liyakat dışında hiçbir ayırım gözetilemez.

Dilekçe Bilgi Edinme ve Kamu Denetçisine Başvurma Hakkı

36. MADDE

Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar, kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir.

Herkes bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi başkanlığına bağlı olarak kurulan kamu denetçiliği kurumu idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri inceler.

Kamu Başdenetçisi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından gizli oyla dört yıl için seçilir. Seçilme ve çalışma esasları kanunla düzenlenir.

Vergi Ödevi

37. MADDE

Herkes kamu giderlerini karşılamak üzere mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür.

Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin konulması, değiştirilmesi veya kaldırılması ancak kanunla düzenlenir..

ÜÇÜNCÜ KISIM DEVLETİN TEMEL ORGANLARI

BİRİNCİ BÖLÜM YASAMA

Türkiye Büyük Millet Meclisi Kuruluşu

38. MADDE:

Türkiye Büyük Millet Meclisi bütün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını temsil eder.

Türkiye Büyük Millet Meclisi 500 milletvekilinden oluşur.

400 milletvekili, daraltılmış bölge ve önseçim esaslarına göre genel oyla 30 yaşından gün almış en az ilkokul mezunu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları arasından seçilir.

100 milletvekili ise ülke genelinde geçerli oyların yüzde birini aşan siyasi partilerin Yüksek Seçim Kurulu'na verdikleri kontenjan liste sıralamasına göre aldıkları oy yüzdesiyle 40 yaşından gün almış ve yüksek okul mezunu Türkiye vatandaşları arasından seçilir .

Nüfusu yetmese dahi hiçbir il milletvekilsiz bırakılamaz.

Bölgelerin tespiti, seçimler, ön seçim, kontenjan milletvekilliği, baraj ve baraj oranları ile ilgili esas ve usuller kanunla düzenlenir.

Seçimler ve Seçim Dönemi

39. MADDE:

Milletvekili genel seçimleri dört yılda bir yapılır.

Meclis bu süre dolmadan seçimin yenilenmesine karar verebilir.

Süresi biten milletvekili yeniden seçilebilir.

Meclisin üye tam sayısının yüzde beşi oranında ki üyeliğin boşalması halinde boşalan üyelikler için üç ay içinde ara seçim yapılır.

Ara seçimler her seçim döneminde bir defa yapılır.

Genel seçimlerin yapıldığı tarihten itibaren yirmi dört ay geçmedikçe ara seçime gidilemez.

Genel seçimlere bir yıl kala ara seçim yapılamaz.

Kontenjan milletvekilliği genel seçimlerde tatbik edilir, ara seçimlerde tatbik edilmez. Kontenjan milletvekilliğindeki boşalmalar ara seçim nisabına dâhil edilmez.

Savaş sebebiyle yeni seçimlerin yapılmasına imkân görülmezse Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerin bir yıl geri bırakılmasını karar verebilir.

Geri bırakma sebebi ortadan kalkmamişsa erteleme kararındaki usule göre bu işlem tekrarlanabilir.

Yüksek Seçim Kurulu, Seçimlerin Genel Yönetim ve Denetimi

40. MADDE:

Seçimler yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır.

Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğüyle ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ve Devlet Başkanı seçiminin tutanaklarını kabul ve tasdik etme görevi Yüksek Seçim Kurulu'nundur.

Anayasa değişikliklerine ait kanunların halkoyuna sunulması, Devlet Başkanının halk tarafından seçilmesi işlemlerinin genel yönetim ve denetimi de milletvekili seçimlerinde uygulanan hükümlere göre olur.

Yüksek Seçim Kurulu'nun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz. Ancak Devlet Başkanı seçimine ilişkin kararlar hakkında nihai itiraz mercii Anayasa Mahkemesi'dir.

Yüksek Seçim Kurulu dokuzu asil altısı yedek 15 üyeden oluşur.

Üyelerin altısı Yargıtay beşi Danıştay ve dördü Sayıştay genel kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tam sayılarının salt çoğunluğunun gizli oyuyla seçilir.

Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından önce bir başkan, bir de başkan vekili seçerler.

Yüksek Seçim Kurulu'na Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay'dan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu başkanı ve başkan vekili ad çekmeye girmez.

Yüksek Seçim Kurulu'nun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.

Milletvekilleri İle İlgili Hükümler

41. MADDE:

Otuz yaşından gün almış ve en az ilkokul mezunu her vatandaş milletvekili seçilebilir.

Ancak, ülke seçim çevresi, kontenjanından seçilecek milletvekillerinin yükseköğrenim görmüş ve kırk yaşından gün almış olması şarttır.

Kısıtlılar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar haricindeki bir suçtan bir yıl veya daha fazla hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, hileli iflas ve yüz kızartıcı suçlarla kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma devlet sırlarını açığa vurma terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemez.

Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğrenim kurumlarındaki öğretim elamanları, yükseköğretim koordinasyon kurumu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri ve silahlı kuvvetler mensupları görevlerinden çekilmedikçe aday olamazlar ve milletvekili seçilemezler.

Yemin

42. MADDE:

Milletvekilleri göreve başlarken aşağıdaki şekilde yemin eder:

“Vatan ve milletin huzur ve refahı için çalışacağıma ve anayasayı savunacağıma ve saygı göstereceğime namusum ve şerefim üzerine yemin ederim.”

İsteyen milletvekili inandığı kutsal kitap üzerine de bu yemini edebilir.

Dokunulmazlık

43. MADDE:

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerinden, bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar.

Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz.

Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını ve müebbet hapis cezasını gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla anayasanın 11. maddesindeki durumlar bu hükmün dışındadır.

Ancak, bu halde yetkili makam, durumu hemen ve doğrudan doğruya Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirmek zorundadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi hakkında, seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır; üyelik süresince zamanaşımı işlemez.

Tekrar seçilen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma, Meclisin yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır.

Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasî parti gruplarınca, yasama dokunulmazlığı ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

Üyelikle Bağdaşmayan İşler

44. MADDE:

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Devlet ve diğer kamu tüzelkişilerinde ve bunlara bağlı kuruluşlarda; Devletin veya diğer kamu tüzelkişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs ve ortaklıklarda; özel gelir kaynakları ve özel imkânları kanunla sağlanmış kamu yararına çalışan derneklerin ve Devletten yardım sağlayan ve vergi muafiyeti olan vakıfların, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sendikalar ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların yönetim ve denetim kurullarında görev alamazlar, vekili olamazlar, herhangi bir taahhüt işini doğrudan veya dolaylı olarak kabul edemezler, temsilcilik ve hakemlik yapamazlar..

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ile bağdaşmayan diğer görev ve işler kanunla düzenlenir.

Milletvekilliğinin Düşmesi ve İptal İstemi

45. MADDE:

İstifa eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesi, istifanın geçerli olduğu Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanınca tespit edildikten sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca kararlaştırılır.

Milletvekilliğinin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma sebebiyle düşmesi, bu husustaki kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle olur.

Milletvekilliğiyle bağdaşmayan bir görev veya hizmeti meclis başkanlığınca yapılan ihtara rağmen sürdürmekte ısrar eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, yetkili komisyonun bu durumu tespit eden raporu üzerine Genel Kurul gizli oyla karar verir.

Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içerisinde toplam beş birleşim günü katılmayan milletvekilinin aylık ödeneğinin dörtte biri, aynı yasama yılı içinde bu durumun tekrarı halinde yarısı kesilir.

Bir yasama yılında bu durumun üç kez tekrarı halinde milletvekilliğinin düşmesine, durumun Meclis Başkanlık Divanınca tespit edilmesi üzerine, Genel Kurulca üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyuyla karar verilebilir.

Milletvekilinin, yeterliliği şartlarında yer alan suçlardan biriyle kesin hüküm giymesi veya kısıtlanması halinde, kesin mahkeme kararının meclis genel kuruluna bildirilmesi ile milletvekilliği düşer.

Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine karar verilmiş olması hallerinde, Meclis Genel Kurulu kararının alındığı tarihten başlayarak yedi gün içerisinde ilgili milletvekili veya vekili, Anayasaya, kanuna veya İçtüzüğüne aykırılığı iddiasıyla kararın iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini yirmi bir gün içerisinde kesin karara bağlar.

Ödenek ve Yolluklar

46. MADDE:

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek, yolluk, emeklilik işlemleri ve diğer mali hususlar ile imkânları kanunla düzenlenir.

Ödeneğin aylık tutarı, Devlet Başkan Yardımcısının almakta olduğu aylık ödenek miktarını, yolluk da ödenek miktarının yarısını aşamaz.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ile bunların emeklileri Sosyal Güvenlik Kurumu ile ilgilendirilirler.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine ödenecek ödenek ve yolluklar, kendilerine Sosyal Güvenlik Kurumu Sandığı tarafından bağlanan emekli aylığı ve benzeri ödemelerin kesilmesini gerektirmez.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Görev ve Yetkileri

47. MADDE:

Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri; kanun koymak, değiştirmek kaldırmak ve denetleme yapmaktır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinde iç tüzüğe göre oluşturulacak konusunda uzmanlaşmış komisyonlar, görevlerinin yanı sıra aynı zamanda Devlet Başkanı hariç yürütme görevlilerini çağırarak yürütme

faaliyeti ile ilgili bilgi edinmek suretiyle yürütmeyi denetler.

Ayrıca denetimi kamu baş denetçisi aracılığıyla da yapar.

Bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına, borçlanmaya, silahlı kuvvet kullanılmasına izin vermek, savaş ilânına karar vermek; milletlerarası anlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, kendi iç tüzüğünü yapmak, kamu denetçisini seçmek, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilân etmek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.

Kanun teklif etmeye milletvekilleri yetkilidir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çalışma zamanı, çalışma esas ve usulleri iç tüzükle düzenlenir.

Kanunlar Devlet Başkanı'nın onayıyla yürürlüğe girer.

Devlet Başkanı'nın bütçe kanunu dışındaki kanunları veto yetkisi vardır. On gün içinde kanun metnini veto yetkisini kullanarak meclise geri gönderirse kanun tasarısı yeniden mecliste görüşülür, meclisin açık oyla üçte iki çoğunluğu ile kabul edilen tasarı kanunlaşmış olur, resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girer.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, dilediği kanunlar konusunda üye tam sayısının salt çoğunluğuyla halk oylamasına karar verebilir.

Milletlerarası Antlaşmaları Uygun Bulma

48. MADDE

Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak antlaşmalar, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır.

Ekonomik, ticarî veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan antlaşmalar, Devlet Maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve vatandaşların yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla, yayımlanma ile yürürlüğe konabilir. Bu takdirde bu antlaşmalar, yayımlarından başlayarak iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur.

Milletlerarası bir antlaşmaya dayanan uygulama antlaşmaları ile kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan ekonomik, ticarî, teknik veya idarî antlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisince uygun bulunması zorunluluğu yoktur; ancak, bu fıkraya göre yapılan ekonomik, ticarî veya özel kişilerin haklarını ilgilendiren antlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz.

Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına değişiklik getiren her türlü antlaşmaların yapılmasında birinci fıkra hükmü uygulanır.

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır.

Anayasanın Değiştirilmesi

49. MADDE:

Anayasanın tamamı veya maddeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisini üye tam sayısının beşte birinin teklifi, üye tam sayısının beşte üç çoğunluğu ile değiştirilebilir. Beşte üçün altında üye tam sayısının salt çoğunluğunun üstünde bir oyla yapılan değişiklik halk oylamasına tabidir.

Ancak başkanlık sistemin kaldırılması ile ilgili değişiklik talebi, üye tam sayısının en az beşte üçünün oyu ve değişikliğin halk oylamasında kabul edilmesine bağlıdır.

Tekliflerin görüşülmesi kabul ve yürürlüğü kanunların kabulü usulüne tabidir.

Değişiklikle ilgili teklifler ivedilikle görüşülemez. Buna ait hususlar iç tüzükte düzenlenir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÜRÜTME

Devlet Başkanı

50. MADDE

Yürütme yetkisi Devlet Başkanı'na aittir. Devlet Başkan yürütme organını tek başına temsil eder.

Devlet Başkanı devleti ve vatandaşların birliğini temsil eder.

Yetkilerini kullanırken sorumsuzdur.

Meclise karşı siyasi sorumluluğu yoktur.

Vatana ihanet suçlaması hariç, aldığı kararlardan dolayı düşürülemez ve görevden alınamaz.

Devlet Başkanı, meclisin üçte iki çoğunlukla yapacağı suçlama neticesinde, meclisin beşte dördünün suçlamayı kabulü halinde yüce divanda vatana ihanetten yargılanır.

Kararın yüce divana tesliminden itibaren başkanlık görevini başkan yardımcısı yürütür.

Yüce divan başkanla ilgili suçlamayı en geç iki ay içinde karara bağlar.

Yüce divanda beraat eden başkan görevine devam eder. Mahkûmiyet halinde altmış gün içinde başkanlık seçimi yenilenir.

Devlet Başkanı nitelikleri ve Seçimi

51. MADDE:

Devlet Başkanı milletvekili seçilme yeterliliğine sahip, kırk yaşından gün almış ve dört yıllık yükseköğrenim mezunu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları arasından halk tarafından seçilir.

Devlet Başkanlığına aday gösterilme, yüz milletvekilinin teklifi veya il ve ilçe belediye ve il genel meclisi başkanlarından 300 kişinin yazılı teklifiyle mümkündür.

Devlet başkanlığına adaylık teklifi Yüksek Seçim Kuruluna yapılır.

Devlet Başkanlığına aday gösterilen kişi, adaylığı kesinleşmesinden itibaren başkanlık yeterliliğine sahip olan bir ismi en geç üç gün içinde başkan yardımcısı aday olarak açıklar.

Devlet başkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Devlet Başkan seçilebilir.

Devlet Başkanı'nın seçimi, görevdeki Devlet Başkanı'nın süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde, Başkanlığın, her hangi bir sebeple boşalması halinde ise bunu takip eden altmış gün içinde tamamlanır.

Seçilen devlet başkanı meclis üyesi ise üyeliği düşer.

Genel oyla yapılacak seçimde geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday devlet başkanı seçilmiş olur. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa bu oylamayı izleyen ikinci Pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya ilk oylamada en çok oyu almış bulunan iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday devlet başkanı seçilmiş olur.

İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin ölümü veya seçilme yeterliğini kaybetmesi halinde ikinci oylama boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır.

İkinci oylamaya tek aday kalması halinde bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday geçerli oyların çoğunluğunu aldığı takdirde devlet başkanı seçilir. Tek kalan aday referandumda geçerli oyların salt çoğunluğunu alamadığı takdirde seçim aynı usule göre 30 gün içinde yenilenir.

Yeni devlet başkanı seçilinceye kadar mevcut başkanın görevi devam eder. Devlet Başkanlığı seçimine ait diğer usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

Devlet Başkanının seçilmesiyle birlikte yardımcısı da seçilmiş olur.

Devlet Başkanı görevine başlarken TBMM'de aşağıda ki şekilde yemin eder :

“Vatan ve milletin huzur ve refahı için çalışacağıma ve anayasayı savunacağıma ve saygı göstereceğime namusum ve şerefim üzerine yemin ederim.”

İsteyen Devlet Başkanı inandığı kutsal kitap üzerine de bu yemini yapabilir.

Görev ve Yetkileri

52. MADDE:

Başkan yürütme yetkisini bizzat veya meclisin tasdikiyle tayin ettiği bakanlar ve müsteşarlar aracılığıyla kullanır.

Bakanlar ve müsteşarlar, Başkanın emirlerini yerine getiren görevlilerdir, kendi başlarına davranamaz ve karar veremezler, sorumlulukları yalnız başkana karşıdır.

Bakanlar ve müsteşarların sayısını ve görevlerini başkan belirler. Başkanın bu görevlere uygun gördüğü isimler meclisin tasdikinden sonra göreve başlarlar.

Bakanlar ve müsteşarları başkan istediği zaman azledebilir, azilde meclis onayına gerek yoktur.

Genel müdür ve üstü yüksek dereceli memurları, valileri ve büyükelçileri Başkan tayin eder. Bu tayinler meclisin onayına tabidir.

Başkan başkomutandır. Tayin, görevden alma ve azil yetkisini haizdir. Kanun tüzük, atama ve diğer hususların resmi gazetede yayınlanması başkanın görevleri arasındadır. Uluslararası anlaşmaları başkan yapar ancak meclisin onayına tabidir.

Genel müdür ve üstü yüksek dereceli memurların, valilerin ve büyükelçilerin görev süresi başkanın dönem süresiyle sınırlıdır.

Bütçenin ve kesin hesap raporunun hazırlanması ve meclise takdim yetkisi başkana aittir.

Başkan meclis çalışmalarına katılamaz, meclisi feshedemez ve kanun teklifi veremez. Bakanlar ve müsteşarlar da meclis çalışmalarına katılamazlar.

Ancak başkan meclise mesajlar gönderebilir. İhtiyacı olan kanunlar hususunda açıklama yapabilir.

Başkanın bütçe kanunu dışında mecliste kabul edilen tüm kanunları veto etme yetkisi vardır.

Başkan sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebi ile belirli kişilerin cezalarını hafifletme veya kaldırma yetkisi vardır.

Başkanın maaş ve ödeneği bütçe kanunuyla tespit edilir.

Başkan Yardımcısı

53. MADDE:

Devlet Başkanı'nın seçilmesiyle yardımcısı da seçilmiş olur.

Başkan yardımcısı Başkan'ın verdiği görevleri ifa eder.

Başkan yardımcısı Başkan'dan sonra gelen en üst düzey yetkili kişidir.

Başkan'ın vekâlet vermesi halinde Başkan'a vekâlet eder.

Başkan'ın ölümü, istifası veya başka bir sebeple ayrılması halinde başkan yardımcısı başkan olur ve altmış gün içinde başkanlık seçimi yenilenir.

Başkan yardımcısının başkan olması halinde, boşalan başkan yardımcılığına göreve gelen başkan aday gösterir, bu adayın tayini hakkındaki karar salt çoğunlukla on gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından verilir.

Başkan Yardımcısı ve Üst Düzey Görevlilerin Yargılanması

54. MADDE:

Başkan yardımcısının, bakanların, müsteşarların ve üst düzey görevlilerin yargılanması başkanın iznine bağlıdır.

Başkan Yardımcısı ve bütün yetkililer, 41.maddede sayılan suçlarından biriyle hüküm giymiş olmaları halinde görevlerinden alınırlar.

İDARE

İdarenin Kuruluş ve Esasları

55. MADDE:

Türkiye, merkezî idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır.

İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır.

Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezî idare teşkilatı kurulabilir. Bu teşkilatın görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.

Yargı Denetimi

56. MADDE:

İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır. Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların millî veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir. Milletlerarası tahkime ancak yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için gidilebilir.

Devlet Başkanının tek başına yapacağı işlemler ve kararları yargı denetimi dışındadır. İdarî işlemlere karşı açılacak davalarda süre, tebliğ tarihinden başlar.

Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlıdır. Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idarî eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı verilemez.

İdarî işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idarî işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçe gösterilerek yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir.

Yargı yetkisi idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimiyle sınırlı olup hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz.

Kanun, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim, seferberlik ve savaş halinde ayrıca millî güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık nedenleri ile yürütmenin durdurulması kararı verilmesini sınırlandırabilir.

İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.

Kamu Denetçiliği Kurumu

57. MADDE

Kamu denetçiliği kurumu, kamu Baş denetçisinin başkanlığında kamu yönetiminin yargı dışı denetimini sağlamak ve vatandaşların yönetimin işleyişinden doğan şikâyet, talep ve başvurularını incelemek ve görüş belirlemek üzere oluşturulur.

Kamu Baş denetçisi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından gizli oyla altı yıl için seçilir. İlk oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. İlk oylamada salt çoğunluk sağlanamasa bu oylamada en çok oy alan iki aday için ikinci oylama yapılır, ikinci oylamada en çok oy alan aday seçilmiş olur.

Kamu denetçiliği kurumunun kuruluşu, görevi, inceleme sonunda yapacağı işlemler ile Kamu Baş denetçisi ve kamu denetçilerinin nitelikleri, seçimi ve özlük haklarıyla ilgili usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

Mahalli İdareler

58. MADDE:

Mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere, kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzeli kişileridir.

Mahallî idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ve özerklik ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.

Mahallî idarelerin seçimleri, beş yılda bir yapılır. Ancak, milletvekili genel veya ara seçiminden önceki veya sonraki bir yıl içinde yapılması gereken mahallî idareler organlarına veya bu organların üyelerine

ilişkin genel veya ara seçimler milletvekili genel veya ara seçimleriyle birlikte yapılır. Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir.

Mahallî idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve bu sıfatı kaybetmeleri konusundaki denetim yargı yolu ile olur. Ancak, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile haklarında soruşturma veya kovuşturma açılan seçilmiş başkan ve üyelerin başkanlıkları ve üyelikleri askıya alınır.

Yargı bu başkan ve üyeler hakkında en geç üç ay içinde karar verir. Mahkûm olanların üyeliği düşer, beraat edenler görevlerine döner.

Mahallî idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi gayesiyle, kendi aralarında Devlet Başkanı'nın izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezî idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.

Diyanet İşleri Başkanlığı

59. MADDE:

Ülke nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Müslüman vatandaşların dini ihtiyaçlarını karşılamak üzere faaliyet gösteren Kamu Tüzel Kişiliğine sahip Diyanet İşleri Başkanlığı özerktir.

Diyanet İşleri Başkanı, kırk yaşından gün almış, en az dört yıllık din eğitimi veren yükseköğretim veya dengi bir eğitim kurumundan mezun olanlar arasından beş yıllığına seçilir. Diyanet İşleri Başkanı, görevde bulunan il ve ilçe müftüleri, ilahiyat fakültelerinden birer temsilci ve Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde en az on beş yıldan beri görev yapmakta olan din görevlileri tarafından seçilir.

Seçilme usul ve esasları kanunla düzenlenir.

Diğer inanç gruplarına mensup vatandaşlar da dini ihtiyaçlarını karşılamak üzere teşkilatlanabilirler. Bu husustaki usul ve esaslar da kanunla düzenlenir.

Silahlı Kuvvetler

60. MADDE:

Silahlı kuvvetler devletin dış güvenliğinden sorumludur .

Devlet Başkanı Baş Komutandır.

Genel Kurmay Başkanı, Savunma Bakanlığına bağlıdır.

Silahlı kuvvetler Devlet Başkanı'nın veya Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin talebi olmadan iç güvenlikle ilgili araştırma, inceleme, istihbarat ve herhangi bir harekât icra edemez, müdahalede bulunamaz. Silahlı kuvvetler personeli hiçbir şekilde siyasete müdahale etmek için; silahını, görevini veya konumunu kullanamaz.

Emniyet Genel Müdürlüğü

61. MADDE:

Yerleşim merkezlerinin ve kırsalın güvenliğinden Emniyet Genel Müdürlüğü sorumludur.

Buna ait hususlar kanunla düzenlenir.

DÜZENLEYİCİ VE DENETLEYİCİ KURUMLAR

Bilim Teknoloji Yüksek Kurulu

62. MADDE:

Devletin bilim politikasının yürütülmesi, uzun vadeli bilim ve teknoloji politikalarının tespitinde yürütmeye yardımcı olunması, hedeflerin tespiti, plan ve programların hazırlanması, kamu kuruluşlarının görevlendirilmesi, özel kuruluşlarla işbirliği sağlanması, gerekli yasa ve mevzuatın hazırlanması, araştırmacı insan gücünün yetiştirilmesinin sağlanması, araştırma merkezlerinin kurulması için tedbirler alınması, araştırma alanlarının tespit edilmesi ve koordinasyonunun sağlanması amacıyla Bilim Teknoloji Yüksek Kurulu kurulur.

Kuruluş usul ve esasları kanunla düzenlenir.

Yüksek Öğretim Koordinasyon Kurumu

63. MADDE:

Resmi kurumlar, gerçek ve tüzel kişilikler Yüksek Öğretim Koordinasyon Kurumu'nun görüşü alınarak ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kararı ile yükseköğretim kurumları kurabilirler.

Üniversiteler, akademiler ve diğer yükseköğretim kurumlarının koordinasyonu ve denetimi, yürütmeye bağlı olarak kurulacak olan Yüksek Öğretim Koordinasyon Kurumu tarafından yapılır.

Bu hususlardaki usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

64. MADDE:

Radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir.

Radyo ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek ve denetlemek amacıyla kurulan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu dokuz üyeden oluşur. Üyeler, siyasi parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasi parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca seçilir. Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun kuruluşu, görev ve yetkileri, üyelerinin nitelikleri, seçim usulleri ve görev süreleri kanunla düzenlenir.

Devletçe kamu tüzelkişiliği olarak kurulan tek radyo ve televizyon kurumu ile kamu tüzelkişilerinden yardım gören haber ajanslarının özerkliği ve yayınlarının tarafsızlığı esastır.

Düzenleyici ve Denetleyici Diğer Kurumlar

65. MADDE:

İdarenin işlemlerinin hukuka uygunluğunu denetlemek; iktisadi, sosyal ve kültürel alanlarda belli sektörlerin düzenli ve verimli işleyişini sağlamak amacıyla kamu tüzel kişiliği niteliğine sahip düzenleyici ve denetleyici diğer bütün kurumlar kanunla kurulur.

Kurullara atanacak üyelerin sayısı nitelikleri, görevden alma şartları, güvenceler, maaş ve özlük hakları kurumların bütçesi ve kime karşı sorumlu olacağı kanunla düzenlenir.

Devlet Güvenlik Kurulu

66. MADDE:

Devletin güvenliğiyle ve milli meselelerle ilgili konularda görüş almak üzere devlet başkanının uygun gördüğü bakan, müsteşar ve üst düzey bürokratlardan oluşur.

Anayasa ile seçilen ve görevden alınmamış olan eski Cumhurbaşkanı ve eski Devlet Başkanları Devlet Başkanının daveti ile toplantılara katılır.

Ayrıca uygun görülecek kişiler toplantıya çağrılır.

Devlet başkanının katılmadığı toplantılara başkan yardımcısı başkanlık yapar.

Gerekli hususlar kanunla düzenlenir.

Olağanüstü Yönetim Usulleri

67. MADDE

Tabii afet, ağır ekonomik bunalım, tehlikeli salgın hastalıklar veya şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması halinde yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde devlet başkanı süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir. Olağanüstü hallerden daha vahim şiddet hareketlerinin yaygınlaşması veya savaşı gerektirecek bir durumun baş göstermesi halinde başkan süresi altı ayı geçmemek üzere sıkıyönetim ilan edebilir.

Başkanın olağanüstü hal ve sıkıyönetim kararları resmi gazetede yayımlanır ve hemen Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onayına sunulur. Meclis tatildeyse Türkiye Büyük Millet Meclisi başkanı meclisi derhal toplantıya çağırır. Meclis, Devlet Başkanı'nın talebi üzerine her defasında altı ayı geçmemek üzere süreleri uzatabilir. Devlet Başkanı sıkıyönetimi ve olağanüstü hali süresi dolmadan da kaldırabilir. Savaş halinde altı aylık süre aranmaz.

Olağanüstü yönetim usullerinde, temel hak ve özgürlüklerin nasıl sınırlanacağı, halin gerektirdiği tedbirlerin nasıl ve ne surette alınacağı kamu hizmeti görevlilerine ne gibi yetkiler verileceği, görevlilerin durumlarında ne gibi değişiklikler yapılacağı olağanüstü hal ve sıkıyönetim kanunlarıyla düzenlenir.

GENEL ESASLAR ÜÇÜNCÜ BÖLÜM YARGI

Mahkemelerin Tarafsızlığı ve Bağımsızlığı

68. MADDE:

Yargı birliği esastır.

Mahkemeler millet adına yargıyı idare etme görevi olan organlardır .

Mahkemeler yargıyı idare ederken, vatandaşların kanunla korunan haklarını ve çıkarlarını teminat altına almak, Demokratik hukuk düzeninin ihlal edilmesini önlemek durumundadır.

Hâkimler, görevlerinde tarafsız ve bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak adaletle hüküm verirler.

Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.

Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.

Yasama ve yürütme organları ve idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.

Kesinleşen yargı kararlarının yorumlanması ve eleştirilmesi kısıtlanamaz.

Hâkimlik ve Savcılık Mesleği ve Teminatı

69. MADDE;

Hâkimler ve savcılar, adlî ve idarî yargı hâkim ve savcıları olarak görev yapar.

Hâkimler, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre görev ifa eder. Hâkimler ve savcılar altmış beş yaşını bitirinceye kadar hizmette kalabilir.

Hâkimler ve savcılar, kanunda belirtilenlerden başka, resmî ve özel hiçbir görev alamaz. Hâkimler ve savcılar idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdır.

Hâkim ve savcı olup da adalet hizmetindeki idarî görevlerde çalışanlar, hâkimler ve savcılar hakkındaki hükümlere tâbidir. Bunlar, hâkimler ve savcılara ait esaslar dairesinde sınıflandırılır ve derecelendirilir, hâkimlere ve savcılara tanınan her türlü haklardan yararlanır.

Hâkimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınmaz.

Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.

Diğer hususlar kanunla düzenlenir.

Mahkemeler

70. MADDE

Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama ve duruşma esas ve usulleri kanunla düzenlenir. Gerekli görüldüğü hallerde ihtisas mahkemeleri kurulabilir.

İdari Denetim ve Soruşturma

71. MADDE

Adalet hizmetleri ile savcılarının idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığınca denetimi, adalet müfettişleri ile hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçiler tarafından; araştırma, inceleme ve soruşturma işlemleri ise adalet müfettişleri eliyle yapılır. Buna ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

YÜKSEK MAHKEMELER

Anayasa Mahkemesi Kuruluşu

72. MADDE:

Anayasa Mahkemesi yirmi bir üyeden kurulur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi en az ikisi hukukçu olmak üzere beş üyeyi hukuk, iktisat veya siyasal bilimlerden mezun ve en az on beş yıl mesleğini icra etmiş kişiler arasından seçer.

Türkiye Büyük Millet Meclisi; iki üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden, bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından göstereceği üç aday içinden yapacağı gizli oylamayla seçer. Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak bu seçimde, her boş üyelik için ilk oylamada üye tam sayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.

Devlet başkanı; üç üyeyi Yargıtay, iki üyeyi Danıştay, en az ikisi hukukçu olmak üzere dört üyeyi yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından; dört üyeyi üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hâkim ve savcılar ile en az beş yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından seçer.

Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay genel kurulları Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday göstermek için yapılacak seçimlerde, her boş üyelik için, en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. Baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday için yapılacak seçimde en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır.

Anayasa Mahkemesine üye seçilebilmek için, kırk yaşından gün almış olması kaydıyla; yükseköğretim kurumları öğretim üyelerinin profesör veya doçent unvanını kazanmış, avukatların en az on beş yıl fiilen avukatlık yapmış, üst kademe yöneticilerinin yükseköğrenim görmüş ve en az yirmi yıl kamu hizmetinde fiilen çalışmış, birinci sınıf hâkim ve savcılarının adaylık dâhil en az on beş yıl çalışmış olması şarttır.

Anayasa Mahkemesi üyeleri kendi arasından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile dört yıl için bir Başkan ve iki başkanvekili seçerler. Süresi bitenler yeniden seçilebilir.

Anayasa Mahkemesi üyeleri aslî görevleri dışında resmi veya özel hiçbir görev alamaz.

Anayasa Mahkemesi üyeleri on iki yıl için seçilir. Bir kimse iki defa Anayasa Mahkemesi üyesi seçilemez. Anayasa Mahkemesi üyeleri altmış-beş yaşını doldurunca emekliye ayrılır. Zorunlu emeklilik yaşından önce görev süresi dolan üyelerin başka bir görevde çalışmaları ve özlük işleri kanunla düzenlenir.

Anayasa Mahkemesi üyeliği, bir üyenin hâkimlik mesleğinden çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymesi halinde kendiliğinden; görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceğinin kesin olarak anlaşılması halinde de, Anayasa Mahkemesi üye tamsayısının salt çoğunluğunun kararı ile sona erer.

Görev ve Yetkileri

73. MADDE:

Anayasa Mahkemesi, kanunların ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasaya şekil ve esas bakımından uygunluğunu denetler ve bireysel başvuruları karara bağlar. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler.

Anayasa Mahkemesi yerindelik denetimi yapamaz.

Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı; Anayasa değişikliklerinde ise, teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır. Şekil bakımından denetleme, Cumhurbaşkanınca veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir. Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren on gün geçtikten sonra, şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılmaz; def'i yoluyla da ileri sürülemez.

Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel olarak başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.

Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.

Bireysel başvuruya ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

Anayasa Mahkemesi devlet başkanı, devlet başkan yardımcısı, bakanları, müsteşarları Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay başkanlarını, Cumhuriyet Başsavcısını ve Genelkurmay Başkanını görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar.

Yüce Divanda, savcılık görevini Cumhuriyet Başsavcısı veya Cumhuriyet Başsavcı vekili yapar.

Yüce Divan kararlarına karşı yeniden inceleme başvurusu yapılabilir. Genel Kurulun yeniden inceleme sonucunda verdiği kararlar kesindir.

Anayasa Mahkemesi kararları kesindir geriye işlemez. Anayasa Mahkemesi, Anayasa ile verilen diğer görevleri de yerine getirir.

Çalışma ve yargılama usulü ile itiraz yolu kanunla düzenlenir.

İptal Davası ve Dava Açma Süresi

74. MADDE:

Kanunların, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açılma hakkı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az onda biri tutarındaki üyelere aittir.

Anayasa mahkemesi re'sen bir konuda kendini yetkili kabul ederek dava açamaz.

Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açma hakkı, iptali istenen kanun veya İçtüzüğü'nün Resmî Gazetede yayımlanmasından başlayarak altmış gün sonra düşer.

Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı; teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır. Şekil bakımından denetleme, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir. Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren on gün geçtikten sonra, şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılmaz; def'i yoluyla da ileri sürülemez.

Anayasaya Aykırılığın Diğer Mahkemelerde İleri Sürülmesi

75. MADDE:

Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun hükümlerini Anayasaya veya taraf olunan milletler arası anlaşmalara aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanaatine varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır.

Mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını ciddi görmezse bu iddia, istinaf veya temyiz merciince esas hükümle birlikte karara bağlanır.

Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere beş ay içinde kararını verir ve açıklar. Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkeme buna uymak zorundadır.

Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği ret kararının Resmî Gazetede yayımlanmasından sonra beş yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz.

Anayasa Mahkemesinin Kararları

76. MADDE:

Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

Anayasa Mahkemesi bir kanunun tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.

Kanun ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukukî boşluğu dolduracak kanun tasarı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.

İptal kararları geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organları, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar.

Yargıtay

77. MADDE:

Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Yargıtay üyeleri, birinci sınıfa ayrılmış adli yargı hâkim ve Cumhuriyet savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir.

Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri ve daire başkanları kendi üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilir; süresi bitenler yeniden seçilebilir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcı vekili, Yargıtay Genel Kurulunun kendi üyeleri arasından gizli oyla belirleyeceği beşer aday arasından devlet başkanı tarafından dört yıl için seçilir. Süresi bitenler yeniden seçilebilir.

Yargıtay'ın kuruluşu, işleyişi, Başkan, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyeleri ile Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcı vekilinin nitelikleri ve seçim usulleri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

Danıştay

78. MADDE:

Danıştay, idarî mahkemelerce verilen ve kanunun başka bir idarî yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Danıştay, davaları görmek, kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında iki ay içinde düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarını incelemek, idarî uyuşmazlıkları çözmek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir.

Danıştay üyelerinin dörtte üçü, birinci sınıf idarî yargı hâkim ve savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu; dörtte biri, nitelikleri kanunda belirtilen görevliler arasından

devlet başkanı tarafından seçilir.

Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri ve daire başkanları, kendi üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilir.

Danıştay'ın, kuruluşu, işleyişi, Başkan, Başsavcı, başkanvekilleri, daire başkanları ile üyelerinin Danıştay Baş Savcısı ve Danıştay Baş Savcı Vekilinin nitelikleri ve seçim usulleri, idarî yargının özelliği, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

Uyuşmazlık Mahkemesi

79. MADDE

Uyuşmazlık Mahkemesi, adli ve idarî yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlenmeye yetkilidir.

Uyuşmazlık Mahkemesinin kuruluşu, üyelerinin nitelikleri ve seçimleri ile işleyişi kanunla düzenlenir. Bu mahkemenin Başkanlığını Anayasa Mahkemesince, kendi üyeleri arasından görevlendirilen üye yapar.

Diğer mahkemelerle, Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyuşmazlıklarında, Anayasa Mahkemesinin kararı esas alınır.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu

80. MADDE

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulur ve görev yapar.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu yirmi iki asıl ve on iki yedek üyeden oluşur; üç daire halinde çalışır.

Kurulun Başkanı Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabii üyesidir. Kurulun, dört asıl üyesi, nitelikleri kanunda belirtilen, yükseköğretim kurumlarının hukuk, dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından devlet başkanınca, üç asıl ve üç yedek üyesi Yargıtay üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca, iki asıl ve iki yedek üyesi Danıştay üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca, bir asıl ve bir yedek üyesi Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulunca kendi üyeleri arasından, yedi asıl ve dört yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adli yargı hâkim ve savcılar arasından adli yargı hâkim ve savcılarınca, üç asıl ve iki yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcılar arasından idarî yargı hâkim ve savcılarınca, dört yıl için seçilir. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir.

Kurul üyeliği seçimi, üyelerin görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde yapılır. Devlet başkanı tarafından seçilen üyelerin görev süreleri dolmadan Kurul üyeliğinin boşalması durumunda, boşalmayı takip eden altmış gün içinde, yeni üyelerin seçimi yapılır. Diğer üyeliklerin boşalması halinde, asıl üyenin yedeği tarafından kalan süre tamamlanır.

Yargıtay, Danıştay ve Türkiye Adalet Akademisi genel kurullarından seçilecek Kurul üyeliği için her üyenin, birinci sınıf adli ve idarî yargı hâkim ve savcılar arasından seçilecek Kurul üyeliği için her hâkim ve savcının; oy kullanacağı seçimlerde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilir. Bu seçimler her dönem için bir defada ve gizli oyla yapılır.

Kurulun, Adalet Bakanı ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı dışındaki asıl üyeleri, görevlerinin devamı süresince; kanunda belirlenenler dışında başka bir görev alamazlar veya Kurul tarafından başka bir göreve atanamaz ve seçilemezler.

Kurulun yönetimi ve temsili Kurul Başkanına aittir. Başkanın katılmadığı toplantılara müsteşar başkanlık yapar. Kurul, kendi üyeleri arasından daire başkanlarını ve daire başkanlarından birini de başkanvekili olarak seçer. Başkan, yetkilerinden bir kısmını başkanvekiline devredebilir.

Kurul, adli ve idarî yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama, nakletme, geçici yetki verme, yükselme, birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme ve görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar. Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar. Ayrıca, Anayasa ve

kanunlarla verilen diğerk görevleri yerine getirir.

Hâkim ve savcılarının görevlerini; kanun, tüzük, yönetmeliklere ve genelgelere (hâkimler için idarî nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetleme; görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hal ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemleri, ilgili dairenin teklifi ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanının oluru ile Kurul müfettişlerine yaptırılır. Soruşturma ve inceleme işlemleri, hakkında soruşturma ve inceleme yapılacak olandan daha kıdemli hâkim veya savcı eliyle de yaptırılabilir.

Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz.

Kurula bağlı Genel Sekreterlik kurulur. Genel Sekreter, birinci sınıf hâkim ve savcılardan Kurulun teklif ettiği üç aday arasından Kurul Başkanı tarafından atanır. Kurul müfettişleri ile Kurulda geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılarını, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Kurula aittir.

Adalet Bakanlığının merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarında geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılar ile adalet müfettişlerini ve hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçileri, atama yetkisi Adalet Bakanına aittir. Kurul üyelerinin seçimi, dairelerin oluşumu ve işbölümü, Kurulun ve dairelerin görevleri, toplantı ve karar yeter sayıları, çalışma usul ve esasları, dairelerin karar ve işlemlerine karşı yapılacak itirazlar ve bunların incelenmesi usulü ile Genel Sekreterliğin kuruluş ve görevleri kanunla düzenlenir.

Sayıştay

81. MADDE

Sayıştay, merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir. Sayıştay'ın kesin hükümleri hakkında ilgililer yazılı bildirim tarihinden itibaren yirmi bir gün içinde bir kereye mahsus olmak üzere karar düzeltilmesi isteminde bulunabilir. Bu kararlar dolayısıyla idarî yargı yoluna başvurulamaz.

Mahalli idarelerin hesap ve işlemlerinin denetimi ve kesin hükme bağlanması Sayıştay tarafından yapılır.

Sayıştay'ın kuruluşu, işleyişi, denetim usulleri, mensuplarının nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri ve diğerk özlük işleri, Başkan ve üyelerinin teminatı kanunla düzenlenir.

DÖRDÜNCÜ KISIM

MALİ VE EKONOMİK HÜKÜMLER

Bütçe

Bütçenin Hazırlanması ve Uygulanması

82. MADDE:

Devletin ve kamu iktisadî teşebbüsleri dışındaki kamu tüzelkişilerinin harcamaları, yıllık bütçelerle yapılır.

Mali yıl başlangıcı ile merkezi idare bütçesinin hazırlanması, uygulanması ve kontrolü kanunla düzenlenir.

Kanun, kalkınma planları ile ilgili yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller koyabilir.

Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz.

Bütçenin Görüşülmesi

83. MADDE:

Devlet Başkanı merkezi idare bütçe tasarısı ile millî bütçe tahminlerini gösteren raporu, malî yılbaşından en az yetmiş beş gün önce, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar.

Bütçe raporu, kırk üyeden kurulu Bütçe Komisyonunda incelenir. Bu komisyonun kuruluşunda, siyasi parti gruplarının ve bağımsızların meclisteki üye dağılımı sayısı esas alınır. Ayrıca komisyona bilgi ve görüş sunmak üzere ihtiyaca göre Devlet Başkanın görevlendireceği her oturumda en fazla on uzman komisyon çalışmalarına katılır.

Bütçe Komisyonunun elli beş gün içinde kabul edeceği metin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve malî yılbaşına kadar karara bağlanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, bütçe kanunu tasarılarının Genel Kurulda görüşülmesi sırasında, gider artırıcı veya gelir azaltıcı önerilerde bulunamaz.

Kesin Hesap ve Kamu İktisadî Teşebbüslerinin Denetimi

84. MADDE

Kesin hesap kanunu tasarıları, kanunda daha kısa bir süre kabul edilmemiş ise, ilgili oldukları malî yılın sonundan başlayarak, en geç yedi ay sonra, Devlet Başkanınca Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Sayıştay, genel uygunluk bildirimini, ilişkin olduğu kesin hesap kanunu tasarısının verilmesinden başlayarak en geç yetmiş beş gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar.

Kesin hesap kanunu tasarısı, yeni yıl bütçe kanunu tasarısıyla birlikte Bütçe Komisyonu gündemine alınır. Bütçe Komisyonu, bütçe kanunu tasarısıyla kesin hesap kanunu tasarısını Genel Kurula birlikte sunar, Genel Kurul, kesin hesap kanunu tasarısını, yeni yıl bütçe kanunu tasarısıyla beraber görüşerek karara bağlar.

Kesin hesap kanunu teklifi ve genel uygunluk bildiriminin Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiş olması, ilgili yıla ait Sayıştay'ca sonuçlandırılmamış denetim ve hesap yargılamasını önlemez ve bunların karara bağlandığı anlamına gelmez.

Sermayesinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak Devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıklarının Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi esasları kanunla düzenlenir.

Oylama ve Yürürlük

85. MADDE:

TBMM ' de kabul edilen bu anayasa tümü ile halk oylamasına sunulur. Halk oylamasında kabul edilen anayasa Resmi gazetede yayımlanması tarihinde yürürlüğe girer.

GEÇİCİ MADDELER

Kanunların Başkanlık Sistemine Uyarlanması

1. MADDE

Bu anayasanın kabul edildiği tarihte yürürlükteki mevzuatta yer alan cumhurbaşkanı, başbakan, bakanlar kurulu ve hükümet ve yürütmeyi içeren bütün ifadeler, Devlet Başkanı şeklinde anlaşılır.

İç Güvenliğin Birleştirilmesi

2. MADDE

Anayasanın kabul edildiği tarihten itibaren, 61. madde doğrultusunda, bir yıl içinde Jandarma teşkilatı, ordu ile ilişkisi kesilerek doğrudan Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlanır.

Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlanması, jandarma personeline ait usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

Yargı Birliği

3. MADDE

Askeri mahkemelerin tamamı bir yıl içinde ilga edilir, bakmakta oldukları davalar ilgili doya ve işlemler bu süre içerisinde adli ve idari mahkemelere devredilir.

Devlet Başkanlığı Sistemine Geçiş

4. MADDE:

Bu anayasa 2014 yılında halk oylamasıyla yapılacak cumhurbaşkanlığı seçiminden önce yürürlüğe girerse, 2014 yılındaki cumhurbaşkanlığı seçimi devlet başkanlığı seçimi olarak yapılır. Bu anayasa 2014 yılında yapılacak olan Cumhurbaşkanlığı seçiminden sonra yürürlüğe girerse 2014 yılında halk tarafından seçilen Cumhurbaşkanı devlet başkanı sıfatı alır.

Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlık kurumlarının bir yıl içinde Devlet Başkanlığı sistemine dönüştürülmesi kanunla düzenlenir.

Mevcut Kurum ve Kuruluşlar

5. MADDE:

Bu anayasa ile getirilen yeni kurum ve kuruluşlara ilişkin kanuni düzenlemeler ve uygulamalar bir yıl içinde tamamlanır.

Anayasa yürürlüğe girdiğinde, bu anayasada yer almayan mevcut kurum ve kuruluşların anayasaya uygun hale getirilmesi yahut kaldırılması bir yıl içinde kanunla düzenlenerek tamamlanır.

Bu anayasa ile getirilen kanuni düzenlemeler yürürlüğe girinceye kadar konuyla ilgili eski hükümler uygulanır.

Geçici bu beşinci madde doğrultusunda bir yıl içinde yapılacak bu düzenlemelerden sonra bu Anayasaya aykırı, bir cümle kanun, tüzük, yönetmelik, kanun hükmünde kararname ve diğer mevzuattaki hükümler mülga sayılır.

DÜNYA ANAYASALARINDAN ÖRNEKLER

A - BAŞLANGICI BULUNMAYAN ANAYASALAR:

Aşağıdaki ülkelerin anayasalarında başlangıç yoktur:

1. İtalya
2. Hollanda
3. Finlandiya
4. Danimarka
5. Norveç
6. İsveç
7. Romanya
8. Yunanistan
9. Azerbaycan
10. Avusturya
11. Belçika
12. Lüksemburg
13. Malezya
14. 1876 Kanun-u Esasi'si
15. 1921 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
16. 1924 Türkiye Cumhuriyeti anayasası

B - "KISA BAŞLANGIÇ"LI ANAYASALAR

Aşağıdaki ülkelerin anayasalarında ise kısa başlangıçlar vardır:

1. Letonya Anayasası:

Anayasa başlangıcı, **"Letonya halkı, hür irade ile seçilmiş olan Anayasal Meclis vasıtasıyla, aşağıdaki Devlet anayasasını kabul etmiştir."** kısa bir cümlesinden ibarettir.

Kısa başlangıçlı diğer anayasalarda da genellikle birer paragraf bulunmaktadır. Bunlar:

2. ABD Anayasası
3. Slovenya Anayasası
4. Kazakistan Anayasası
5. Gürcistan Anayasası
6. 1958 Fransız Anayasası
7. Brezilya Anayasası
8. Bulgaristan Anayasası
9. Kolombiya Anayasası
10. Hindistan Anayasası
11. Arjantin Anayasası
12. Federal Almanya Anayasası
13. İsviçre Anayasası
14. Estonya Anayasası
15. Litvanya Anayasası
16. Arnavutluk Anayasası
17. Rusya Anayasası

C - UZUN BAŞLANGIÇLI ANAYASALAR

Aşağıdaki ülkelerin anayasaları ise uzun başlangıçlı anayasalardır:

1. Ukrayna Anayasası
2. Çek cumhuriyeti Anayasası
3. İspanya Anayasası
4. Portekiz Anayasası
5. İspanya Anayasası
6. Güney Afrika Anayasası
7. Endonezya Anayasası
8. Venezüella Anayasası
9. İran İslam Cumhuriyeti Anayasası
10. Japonya Anayasası
11. Polonya Anayasası
12. Hırvatistan Anayasası
13. Çin Halk Cumhuriyeti Anayasası
14. 1961 ve 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasaları

D - BAŞKANLIK SİSTEMİ İLE İDARE EDİLEN ÜLKELER

ABD.

Brezilya

Arjantin

Endonezya

Filipinler

Güney Kore

İran

Kazakistan

Meksika

Panama

Paraguay

Peru

Şili

Türkmenistan

Uruguay

Venezuela

Afganistan

Azerbaycan

Belarus

Dominik Cumhuriyeti

Ermenistan

Ekvator

Elsalvador

Guatemala

Haiti

Honduras

Kenya

Kolombiya

Kostarika

Liberya

Nikaragua

Nijerya

Sirilanka

Sudan

Surinam

Tanzanya

Uganda

Zambiya

Sevşeller

Sierra Leone

Bolivya

Güney Kıbrıs

Uganda

BİRLİK VAKFI

29 MAYIS 1985

Yeniçeriler Caddesi No:13 Fatih/İstanbul

Telefon:0212 516 41 27 / 28

Faksı:0212 516 41 29

www.birlikvakfi.org.tr

birlikvakfi@hotmail.com

info@birlikvakfi.org.tr

birlikhukuk@hotmail.com